

A
DESCRIPTIVE CATALOGUE
OF THE
SANSKRIT MANUSCRIPTS
IN THE COLLECTIONS
OF
THE ASIATIC SOCIETY

BY
MAHĀMAHOPĀDHYĀYA HARAPRASĀDA SHĀSTRĪ,
C.I.E., M.A., D.Litt., F.A.S.B.

REVISED AND EDITED BY
CHINTAHARAN CHAKRAVARTI, M.A.

VOL. XIV
KĀMA-ŚĀSTRA, VĀSTU-ŚĀSTRA, SAMGĪTA-ŚĀSTRA,
YUDDHA-ŚĀSTRA, ŚYAINIKA-ŚĀSTRA, CATURĀNGA-ŚĀSTRA,
RATNA-ŚĀSTRA AND CAURYA-ŚĀSTRA

PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS
PUBLISHED BY THE ASIATIC SOCIETY

CALCUTTA
1955

A
DESCRIPTIVE CATALOGUE
OF THE
SANSKRIT MANUSCRIPTS
IN THE COLLECTIONS
OF
THE ASIATIC SOCIETY

BY
MAHĀMAHOPĀDHYĀYA HARAPRASĀDA SHĀSTRĪ,
C.I.E., M.A., D.LITT., F.A.S.B.

REVISED AND EDITED BY
CHINTAHARAN CHAKRAVARTI, M.A.

VOL. XIV
KĀMA-ŚĀSTRA, VĀSTU-ŚĀSTRA, SAMGĪTA-ŚĀSTRA,
YUDDHA-ŚĀSTRA, ŚYAINIKA-ŚĀSTRA, ÇATURANĜA-ŚĀSTRA,
RATNA-ŚĀSTRA AND ÇAURYA-ŚĀSTRA

PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS
PUBLISHED BY THE ASIATIC SOCIETY

CALCUTTA
1955

CONTENTS

	Page
Introduction	v
List of Abbreviations	xi
Catalogue	1-60
Kāma-śāstra	1-20
Vāstu-śāstra	21-27
Saṃgīta-śāstra	27-48
Yuddha-śāstra	48-50
Śyainika-śāstra	50-51
Caturāṅga-śāstra	52-54
Ratna-śāstra	54-56
Caurya-śāstra	56-57
Appendix	59-60
Index	61-62
Titles	61
Authors	62
<i>Addenda et corrigenda</i>	63

INTRODUCTION

The work planned and executed in the same manner as vol. IX of the Series was completed in 1946. The printing of the volume was at one time intended to be undertaken after the preceding volumes had been published. But later on it was not considered proper to defer its publication indefinitely, as fresh revision and occasional modification of the descriptive matter might be necessary in future.

The volume, perhaps the smallest of the Series, describes 89 manuscripts mostly procured from Northern India and copied in the Devanāgarī script of the 18th and 19th centuries of the Christian era.¹ A few MSS. are copied in Bengali (11, 51, 60) and Newari (34, 61). One MS. (51) is dated L.S. 362 (= 1476 A.D.).

OWNERS, COPYISTS AND PURPOSE OF COPYING

Some of the MSS. contain interesting information regarding copyists and original owners of the MSS. as well as the purposes of copying. It is recorded that the first MS. of the volume is a copy of one originally belonging to the great scholar and Sannyāsin Kavīndrācārya, a list of works in whose library has been published.² It may be noted in this connection that the Society is proud to possess a few more MSS. of this scholar not found in the above-mentioned list.³

Raghunātha Mālavīya, owner and copyist of a number of MSS. noticed in this volume was the person from whom the Society purchased in 1909 a collection of 191 MSS.⁴ (Nos. 8330-8520). Some of the MSS. in the present volume (Nos. 7, 8, 9, 19, 30, 47), however, appear to be outside the collection purchased on that occasion.

¹ Mr. O. C. Gangoly's statement (*Rāgas and Rāginīs*, pp. 43, 49, 163) that the MSS. of the *Pañcamasārasmṛitī* and *Rāgamālā* were copied respectively in 1362 Ś.E. and 1431 Ś.E. does not appear to be correct.

² Gaekwad's Oriental Series, No. 17.

³ Brhatī (III. B. 125), Ṛgvedasāyanabhāṣya (789-1-I), Vāsiṣṭha Līngapurāṇa (Indian Museum Collection, 1734).

⁴ The Annual Report for 1909, however, makes no reference to the acquisition of this collection (JPASB, 1910, p. xxiv).

Names of other copyists and owners are Haladhara Das Gupta (11), Nṛsiṃhaprasāda (12), Pāṇḍe Kṛṣṇadeva (17), Bālamukunda Mālaviya (29), Bhaṭṭa Nilakaṇṭha (42), Vardhamāna (51), Paṇḍita-rāya (57), Tulasirāma Śukula (65), who copied the MS. for the use of Missādāsa, Kāmeśvara, son of Lakṣmīnātha (73) who copied the MS. and gave it away, Rāmaratna Miśra (74), Vidyādhara Dviveda (75) who copied the MS. for his own use as well as for the use of others and Vaijnātha, son of Rāma (81). The MS. of the commentary of the *Śataraṅjakutūhala* (85), a work on the game of chess, is stated to have been copied for the benefit of the students of a school.

IMPORTANT MANUSCRIPTS

A reference may be made to the MSS. of a number of interesting and important works dealt with in the volume. No other MSS. of the works are known to exist elsewhere.

4. Kādambarasvikaṇasūtra.
5. Kādambarasūtratātṭparyārthaprakāśakakārikāvivarāṇa.
7. Śayanarahasya.
8. Smararahasyapañcaratna.
29. Ratikallolinī.
34. Kandarpatantrapradīpāṣṭakāṭikā.
59. Saṁgītaśiromaṇi.
61. Saṁgāna sāgara.
65. Rāgaratna.

A GENERAL SURVEY OF THE NATURE OF CONTENTS OF THE MSS.

It will be seen that the volume though small contains MSS. of works of various subjects of more or less of a technical nature. It is scarcely possible for me to assess the merits of the works and ascertain their position in the literature of the respective subjects. That is the business for experts. And one such expert, Mr. O. C. Gangoly, has in his *Rāgas and Rāgiṇīs* (Calcutta, 1948) drawn attention (pp. 43, 64, 36, 49) to the special value of a number of unpublished works on *Saṁgītaśāstra*, MSS. of which are possessed by the Society (54, 60, 61, 62). As regards other subjects the Society can claim to possess very few manuscripts of important

little-known works. Of course, in every subject there are unique MSS. of some work or other, though not of any great importance.

In the section of KĀMAŚĀSTRA we have a small Sūtra work (4) on the utility of drinking wine attributed to King Purūravas. There is also an expository work (5), attributed to King Bharata, based on the same or a similar Sūtra work. Another very small work accompanied by a commentary is the *Smararahasyapañca-ratna* (8), the author and commentator, preceptor and disciple, being both yogins.

In VĀSTU-ŚĀSTRA there is no work requiring a special mention. Reference may, however, be made to a number of allied works described in a previous volume (III. 2464-2526, 2812-2827) dealing with rituals connected with architectural undertakings.

In SAṂGĪTA-ŚĀSTRA, besides the works already dealt with by Mr. Gangoly as indicated above there is a very interesting work written by various scholars at the instance of Malik Sulutā Sāhi or Malik Sarak Sulitān Sāhi of Kaḍā, near Veṇī, who seems to have been a great patron of Indian music and the literature on it. He collected various Sanskrit works on music and assembled scholars from different parts of the country making grants of land and gifts of gold, cloth, etc. In 1428 A.D. this band of scholars composed the *Samgītaśiromaṇi* (59) at the bidding of the Sāhi.

We have also reference to other patrons in a number of other works:

Jayaccandradeva Saptamacakravarti—Patron of Kavibāla-sarasvatī Subhāṅkara, author of *Samgānasāgara* (61).

Jāṭalendra or Jāṭavendra (according to India Office MS.) of Rewa, son of Virajit, son of Surava, who lived in a town near a river below the fort Hariyā—Patron of the royal priest Kṣemakārṇa or Meṣakārṇa, author of *Rāgamālā* (62).

Mahārājādhirāja Gaṇapatideva—Patron of Gajasādhānika Jāyasenāpati, author of *Nṛttaratnāvalī* (66).

Gajapati Nārāyaṇadeva, son of Padmanābha—Patron of Puruṣottama Miśra, author of *Samgītanārāyaṇa* (60), which is referred to in the colophons as the work of Nārāyaṇadeva.

Another work of royal authorship is the *Anandasāñjivana* (55) of Mahārājādhirājā Madanapāla who had a number of *virudas* or epithets.

IN YUDDHA-ŚĀSTRA OR DHANURVEDA, which is claimed to be of divine origin, independent works dealing with the subject in a more or less scientific manner are very few. Of these the manuscript of a work called *Kodāṇḍa-śāstra* attributed to Dilīpa is reported to have been acquired by the Society (JPASB, 1908, p. xxii), but unfortunately it cannot be traced in the Society's Library. A passing reference may be made to two MSS. of a work called *Kodāṇḍamaṇḍana* in the old collection of the Society. An edition of the work has been published in Bengali characters by the Basumatī Sahityamandir of Calcutta. All the known MSS. of the work, including those belonging to the Society, come to an abrupt end at the same place, e.g., verse 9 of chapter XXII (or XXI in some MSS.). It is curious that it is definitely recorded in MSS. belonging to different parts of the country that some portions at the end were found missing in the original from which the particular MS. was copied, so that the portions in question could not be copied out. It requires to be investigated as to when and how the portions came to be lost. The work does not refer to the name of the author but it is stated that tradition was followed in writing the book.¹

MSS. of astrological or magical works have not been included in the volume.² The Society possesses MSS. of more than half a dozen works of this type (*Yuddhajayārṇavatāntra*, *Narapatījaya-caryā*, *Raṇahastirājaviṇaya*, *Svaratattvacamatkāra*, *Yuddhakauśala*, *Yuddhajayotsava*, *Viraparākrama* and *Samarasāra*). MSS. of some of these works or of other similar works are usually classed under Tantra or Astrology. A number of these works are definitely stated to have been based on the Tantras especially of the Yāmala class with sections bearing the stamp of the Tantra form while one at least is styled Tantra. These works deal with what is called Svarodayaśāstra or the science of sounds, a lack of the knowledge of which brings about the fall of a king, even though rich in arma-

¹ The Tanjore Library possesses a MS. of the work which has been supposed by Burnell to be a part of the *Brahmapurāṇa* and described as a work written 'in praise of Rāma's skill in arms' (Burnell, 189a). In the revised Descriptive Catalogue of the same Library P. P. S. Shastri has placed it under Dharmaśāstra (XVII. 18820).

² MSS. of the *Samarasāra* have come up through inadvertence.

ments. Incidentally they describe mystic diagrams to determine the future of royal undertakings, indicate good or bad omens, ascertain days believed to be auspicious for marching against the enemy and lay down details of tantric and magical rites such as initiation into warfare, purification of weapons to make them infallible, six black rites for controlling and causing destruction of enemies.

In the remaining sections the available literature like the number of MSS. in the Society is very poor.

In CAURYA-ŚĀSTRA or science of stealing, which is regarded as a fine art and included in the list of 64 Kalās, there is only one MS. of a very handy size of a ritualistic work containing incantations and descriptions of magical rites. MS. of another work, the *Cauracaryā* or *Caurasvarūpa*, is reported to exist in the Bhandarkar Oriental Research Institute of Poona.¹ The art figures prominently in popular literature of the country.²

Krishnagar College
May, 1954

CHINTAHARAN CHAKRAVARTI.

¹ *Indian Historical Quarterly*, VIII. 547.

² Bloomfield, *American Journal of Philology*, 44, 97-133, 193-329; Chakravarti, *Siddhabhārati* (Hoshiarpur, 1950), Vol. I, pp. 230-32.

LIST OF ABBREVIATIONS

Bik—Catalogue of Sanskrit Manuscripts in the Library of His Highness the Maharaja of Bikaner, by Rajendralal Mitra (Calcutta, 1880).

BM—Catalogue of Sanskrit, Pali and Prakrit Books in the British Museum acquired during the years 1876-92, by C. Bendall (London, 1893).

—Supplementary, by L. D. Barnett, 1892-1906 (London, 1908), 1906-28 (London, 1928).

Burnell—A Classified Index to the Sanskrit MSS. in the Palace at Tanjore. Prepared for the Madras Government by A. C. Burnell (London, 1880).

G.O.S.—Gaekwad's Oriental Series, Baroda.

IO—Catalogue of Sanskrit Manuscripts in the India Office Library, London, Parts I-VII, by J. Eggeling (London, 1887-1904).

—Catalogue of Sanskrit and Prakrit

Manuscripts in the Library of the India Office (London), Vol. II, Brahmanical and Jain Manuscripts by A. B. Keith (London, 1935).

JPASB—Journal and Proceedings of the Asiatic Society of Bengal.

L—Notices of Sanskrit Manuscripts (First Series), Vols. I-X, by Raja Rajendralal Mitra (Calcutta, 1871-92).

Oxf.—Catalogi Codicum Manuscriptorum Bibliothecae Bodleinae, Codices Sanskriticos, by Th. Aufrecht (Oxonii, 1864).

Ulwar—Catalogue of Sanskrit Manuscripts in the Library of His Highness the Maharaja of Ulwar, by P. Peterson (Bombay, 1892).

Ulwar Extr.—Extracts quoted at the end of *Ulwar*.

VSP—Descriptive Catalogue of Sanskrit Manuscripts in the Vangiya Sahitya Parishat, by Chintaharan Chakravarti (Calcutta, 1935).

DESCRIPTIVE CATALOGUE OF SANSKRIT MANUSCRIPTS.

ASIATIC SOCIETY.

VOLUME XIV

KĀMA-ŚĀSTRA

1.

Vātsyāyana.

313. कामसूत्र । *Kāmasūtra*.

Substance, mill-made paper of foolscap size bound in book-form. Pages, 1-60. Lines, 27 on page. Character, Nāgara. Appearance, good. Incomplete.

The present MS runs up to the middle of VI. 34 of the *Vaiśikādhikaraṇa*. It appears to be a copy of a manuscript belonging to Vidyānidhāna Kavindrācārya.

The work has been published several times.

Post-colophon Statement :

शक १७८१ आश्विन शुक्ल ६ नवमी बृहस्पतिवार श्रीविद्या-
निधानकवीन्द्राचार्यसरस्वतीनां वात्स्यायनकामशास्त्रस्य षट्त्रिंश
अध्यायाः चतुःषष्टि प्रकरणानि अधिकरणानि सप्त सपादश्लोक-
सहस्रमिति शास्त्रसंग्रहः । अस्य समयग्रन्थस्य षट्त्रिंशति
अध्यायाः सन्ति तन्मध्येऽध्यायद्वयं न्यूनं बोध्यम् ।

2.

8247. *Kāmasūtra*.

Substance, country-made paper. 10½ x 5 inches. Folia, 83. Lines, 8 on a page. Character, Nāgara. Appearance, fair. Complete.

3.

8261. *Kāmasūtra.*

Substance, machine-made paper (with the watermark 'Government of India'). $8\frac{1}{2} \times 7$ inches. Folia, 1-8 (of which Nos. 3 and 4 should be interchanged and No. 8 is a duplicate of a portion of No. 4) stitched in book form. Lines, 23 on a page. Character, Nāgara. Appearance, good. Incomplete.

The text which runs up to I. 2. 10 (with occasional omissions) is accompanied by a modern commentary which quotes Kullūka Bhaṭṭa, *Bhakti Ratnākara*, Gaṅgārāma Bhaṭṭa and Madhusūdana Sarasvatī.

Beginning of the commentary :

मानसभूततवासा मधुरा चपलालिसंस्तुता ।

निखिलजनानन्दकरौ श्यामा कादम्बिनौ जयति ॥ १ ॥

...

...

...

...

मातापितरौ नत्वा गुरुचरणं सज्जनवृन्दम् ।

रसिकजनानन्दकरौ सूत्रव्याख्यां समासतः कुर्वे ॥ १० ॥

अथ स्वतः पुरुषार्थस्य कामस्य तत्त्वं विचिख्यासुः परमकारुणिको
भगवान् वात्स्यायनमुनिस्तच्छास्त्रं प्रणयति स्म ॥ तत्रादौ शिष्टाचारं
परिपालयन्ननुषङ्गतः शिष्यशिष्यायै मङ्गलं निबध्नाति ॥ नमो
धर्मेति ॥

4.

*Purūravas*10348. *कादम्बरस्वीकरणसूत्र । Kādambarasvīkaranasūtra.*

Substance, country-made paper. $11 \times 4\frac{1}{2}$ inches. Folia 1-6. In Tripāṭha form. Character, Nāgara. Date, Samvat 1866. Appearance, good. Complete.

In 31 sūtras it speaks of the utility of drinking wine from an erotic standpoint. The text is accompanied by a commentary.

Beginning of the text :

अनन्यजखरतन्तौ अनुतर्षस्वीकरणस्यावश्यकत्वात् । १ ।

रत्यानन्दस्योद्बोधे अनिर्वचनीयानन्दस्य कारणभूतत्वात् ॥ २ ॥

Beginning of the commentary :

इदानीमात्मभुवा क्रियमाणे सप्ततन्तौ तत्साधनत्वेन अग्निर्वचनीय-
सुखोद्बोधहेतुत्वेन वारुणीप्राशनमनुदर्शयति अनन्यजस्वरतन्ताविति ।

End of the text :

श्यामाया आस्यसहस्रपत्रादनुप्राशनम् अपरोक्षानुभवेन मूल-
प्रकृतेः स्वरूपस्यानुदर्शनम् ॥ ३१ ॥

End of the commentary :

रतिकाले सौधुपानं कर्त्तव्यं विधिबोधितम् ।
तत्परस्तात् कामशास्त्रे प्रोक्तं क्रीडानुवर्णनम् ॥
तत्सर्वं तु प्रकर्त्तव्यं योधायाः सुखलब्धये ।
स्वस्यापि सुखबोधाय अपत्योत्पत्तिहेतवे ॥
फलद्वयं स प्राप्नोति प्रजां कामसुखं तथा ।
उर्वशीलोकमाप्नोति अन्तकाले तु सः पुमान् ॥

Colophon :

इति श्रीमहाराजर्षिवर्येण पुरुरवसा विरचितं कामिजनानां
विनोदाय रतिविलासाङ्गभूतं कादम्बरस्त्रीकरणसूत्रं सव्याख्यानं
समाप्तिमगमत् ।

Post-colophon Statement :

संवत् १८६६ मिति फाल्गुनसुदि १० वृ० तदिने समाप्तम् ।

5.

Bharata.

10347. कादम्बरसूत्रतात्पर्यार्थप्रकाशककारिकाविवरण ।

Kādambarasūtratātṭparyaprakāśakakārikāvivarṇa.

Substance, country-made paper. 11×4½ inches. Folia, 1-4. Lines, 10-12 on a page. Extent in ślokas, 15. Character, Nāgara. Date, Samvat 1866. Appearance, good. Complete.

It gives metrical account of a sexual intercourse following a drink.

Beginning :

मृद्वीकायाः समुद्भूतो यो रसोऽमृतसन्निभः ।
 कादम्बर इति ख्यातो उदंजेः बोधकारकः ॥ १ ॥
 कामतन्त्रकलायान्तु अत्यन्तं हितकारकः ।
 मारस्योद्बोधने दत्तः असामर्थ्यदायकः ॥ २ ॥
 रतिकाले समुत्पन्ने योषया सहितः पुमान् ।
 तत्यानन्तु प्रकुर्वीत रसोद्बोधस्य हेतवे ॥ ३ ॥
 रतितन्त्रस्य विस्तारं पश्चात् कार्यं प्रयत्नतः ।
 आदौ योषां पाययित्वा अत्यन्तादरपूर्वकम् ॥
 तत्पीतशेषं तु रसं स्वयमादरपूर्वकम् ॥ ४ ॥
 निगृह्णीयात् तत्समीपं अत्यन्तं रुचिकारकम् ।
 ताम्बलादीन् भक्षयित्वा रसोद्बोधस्य हेतवे ॥ ५ ॥
 रसोद्बोधे जायमाने आनन्दः संप्रवर्द्धते ।
 आनन्दे संप्रवर्द्धे तु बाह्यतन्त्रं समारभेत् ॥ ६ ॥

End :

तस्मात् कादम्बरं सूत्रं पठितव्यं द्विजैः सदा ।
 ब्रह्मलोकेषु वसतिं प्राप्नोति ॥ पुमान् ध्रुवम् ॥
 यद् यत्कामयते लोकस्तत् तत्प्राप्नोति स ध्रुवम् ।
 वैकुण्ठलोके वसतिं प्राप्नोति स चिराद्भुवम् ॥

Colophon :

इति श्रीराजर्षिवर्येण नमैरहस्यद्वया भरताख्येन कृतं कादम्बर-
 सूत्रस्य तात्पर्यार्थप्रकाशकं कारिकाविवरणं समाप्तिमगमत् ।

Post-colophon Statement :

संवत् १८६६ मिति चैत्रवदि कृष्णपक्षे अष्टम्यां गुरुवासरे
 समाप्तम् । श्रीद्वारकाधीशार्पणमस्तु ।

6.

Kāmadeva.

8491. रतिमञ्जरी । *Ratimañjarī.*

Substance, country-made paper. $7\frac{1}{2} \times 5\frac{1}{2}$ inches. Folia, 5 marked
 13-17 (bound in book-form). Lines, 20 on a page. Extent in ślokas, 60.
 Character, Nāgara. Date, Śaka 1824. Appearance, old and repaired.
 Complete.

This is very similar to, if not identical with, the *Smaradīpikā* of Minanātha. Another MS. of the work is described in VSP, p. xlv, 268.

Beginning :

नत्वा साम्बं शिवं देवं देवीं चैव मनोरमाम् ।
रचिता कामदेवेन सुबोधा रतिमञ्जरी ॥

Colophon (Fol. 17A) :

इति कामदेवविरचिता रतिमञ्जरी ।

The colophon is followed by a number of verses which deal with the nature of the progeny resulting from conception on any of the sixteen days following menstruation.

Post-colophon Statement (on the fourth page of the cover) :

॥ २ ८ १
पुगलोच्चनच्युतमहोयशकाब्दे
कार्तिक्यमासे खलु कृष्णपक्षे ।
शक्तीतिथौ वारभृगौ व्यलेख
रघुनाथमालवद्विजयो रमे तत् ॥ १ ॥

7.

Bhāgīratha.

8240. शयनरहस्य । *Sayanarahasya.*

Substance, country-made paper. $9\frac{1}{2} \times 4\frac{1}{2}$ inches. Folia, 5. Lines, 9 on a page. Character, Nāgara. Appearance, good. Date, Samvat 1961. Complete.

It deals with the rules of sleeping and sexual intercourse with one's wife, with special reference to particular days and hours, as laid down in the śāstras.

Beginning :

अथ शयनरहस्यप्रारम्भः ।
कृतसार्यसन्ध्योपास्तिः कृतभोजनो नातिदृष्टो रात्रेः प्रथम-
यामान्ते शयनीत ।

Colophon :

श्रीमत्पण्डितेन्द्रभागीरथविरचितं शयनरहस्याख्यग्रन्थं संपूर्णं
स्वस्ति स्मात् ।

Post-colophon Statement :

वेदरामाङ्गभूवर्षे माघमासे च पैत्रिके ।
शिवरामेण लिखितं मालवीयेन मेरुटे ॥ १ ॥
संवत् १९३४ माघकृष्ण १ ह्यल संवत् १९६१ कार्तिक शुक्ल ७
चन्द्रे लिखितं रघुनाथमालवीयेन काप्रयां गोघट्टनिकटे ।

8.

Soṣali Viraṇārādhya

8260. स्मररहस्यपञ्चरत्न । *Smararahasyapañcaratna.*

Substance, machine-made paper (with the water-mark 'Government of India'). 8½ × 7 inches. Folia, 1-24 (bound in book form). Lines, 12 on a page. Extent in ślokaś, 600. Character, Nāgara. Appearance, good. Complete.

The text which consists of five verses is accompanied by the commentary of Revaṇārādhya. According to the commentary of the last verse, the author of the text was the son of Sarveśvarācārya of the line of Revaṇa Siddheśa.

Beginning (Text) :

ऋग् यजुः साम यस्याह जयं जयति स स्मरः ।

इन्द्रं प्रजापतिं विष्णुं गङ्गाधरमुमाधवम् ॥

Beginning (Commentary) :

गुरुं श्रीवीरणाराधं नत्वा कुर्वे समासतः ।

व्याख्यां श्रीपञ्चरत्नस्य स्मरतत्त्वप्रकाशिकाम् ॥

अथास्य स्मररहस्यपञ्चरत्नस्य व्याख्यां स्मरतत्त्वप्रकाशिकाख्यां
चिकीर्षुः प्रथममृग्यजुःसामभिः स्मराधिक्यं दर्शयति ।

End (Text) :

भुक्तिभुक्तिप्रदं माररहस्यं पञ्चरत्नकम् ।

अघत्तोपनिषत्सिद्धं वीरणाराध्ययोगिराट् ॥

End (Commentary):

रेवणाराध्यमिना पञ्चरत्नस्य निर्मिता ।

व्याख्या स्मररहस्यस्य स्मरतत्त्वप्रकाशिका ॥

Colophon :

इति श्रीसोमलिबौरणाराध्यस्य कृतेः पञ्चरत्नस्य व्याख्या
रेवणाराध्यविरचिता स्मरतत्त्वप्रकाशिकाख्या ।

Post-colophon Statement :

कार्तिके कृष्णपक्षे च चतुर्दश्यां श्रौम्यवासरे ।

लिखितं रघुनाथेन स्मरतत्त्वप्रकाशिका ॥

श्रीसंवत् १८५६ कार्तिककृष्ण १४ श्रौम्यवासरे लिखितं रघुनाथ-
मालवीयेन काश्याम् ।

9.

8317. *Smararahasyapañcaratna*

Substance, machine-made paper (with the water-mark 'Government of India'). Folia, 1-2. Lines, 13 in all. Character, Nāgara. Appearance, good. Complete.

The name of the work is given here as *Mārarahasya*°.

Post-colophon Statement :

लिखितं रघुनाथमालवीयेन श्रीसंवत् १८५६ कार्तिक कृष्ण ६
मन्दवासरे काश्यां गोघट्टस्थनिवासिना ।

10.

Kalyāṇamalla.

1693. अनङ्गरङ्ग । *Anaṅgarāṅga*.

Substance, country-made paper. 10½ x 5 inches. Folia, 22. Lines, 11 on a page. Extent in ślokas, 500. Character, Nāgara. Appearance, fair. Complete in 10 chapters.

The work has been published in the Punjab Sanskrit Series (Lahore, 1919).

10A.

2657. *Anaṅgarāṅga.*

Substance, country-made paper. $9 \times 4\frac{1}{2}$ inches. Folia, 46. Lines, 7 on a page. Character, Nāgara. Date, Samvat, 1939. Appearance, good. Complete in 10 chapters.

Post-colophon Statement :

वस्त्रस्त्रिसर्थेदुभिचले वर्षे

मासे नभस्येपि च शुक्लपक्षे ।

लक्ष्मीप्रतिष्ठा रजनौ च करेहि

अनङ्गर[ङ्ग] (१२) लिखितं द्विजेन ॥ २७ ॥

.. .. .

There are few lines here relating to the preparation of a medicine.

संवत् १९३९ साल मीति कार्तिक सुकुलपक्ष १० रामचन्द्रः ।

11.

8114. *Anaṅgarāṅga.*

Substance, country-made yellow paper. $14\frac{1}{2} \times 3$ inches. Folia, 19. Lines, 6 on a page. Extent in ślokas, 500. Character, Bengali. Date, B.S. 1251. Appearance, good. Complete in 10 chapters.

Post-colophon Statement :

लिखितं श्रीहलधरदासगुप्तेन । आश्विनमासे कृष्णपक्षे चतुर्थ्या
तिथौ चन्द्रवारे दिवा चतुर्थदण्डाभ्यन्तरे षोडशवासरे समाप्तश्चायं
ग्रन्थः । श्रीश्रीहरिः । ताः १६ आश्विन सन १२५१ साल
शकाब्दा १७६६ ॥ अनङ्गरङ्ग समाप्त द्दहल । इति ॥

12.

10019. *Anaṅgarāṅga.*

Substance, country-made paper. 13×7 inches. Folia, 18. Lines, 17 on a page. Extent in ślokas, 500. Character, Nāgara. Date, Samvat 1900. Appearance, worn-out. Complete in 10 chapters.

Post-colophon Statement :

अग्रे शुभमस्तु संवत् १९०० फागुन कृष्णसप्तमी शुक्रवारे
श्रीरेणुकासमौपे नृसिंहप्रसादेन लिखितम् ।

The following additional verses found in this and the preceding MS of the work refer to the genealogy of the author :—

तस्य भूरिगुणरत्नतोयधेः प्रेमपूर्ववचनानुरोधतः ।
 कौतुकाय रसिकानुरञ्जनं शास्त्रमुत्तममिदं विरच्यते ॥ ३ ॥
 अम्भो[जि]नीवन्धुकुलप्रसूतः कर्पूरराजन्य उदारकौर्तिः ।
 तीव्रप्रतापानलदग्धशत्रुस्त्रैलोक्यचन्द्रक्षितिपाल आसीत् ॥ ४ ॥
 तस्यात्मजोऽस्ति गजमल्ल इति प्रसिद्धः
 संग्रामसङ्गतपराजितवैरिहृन्दः ।
 क्षान्त्याद्यशेषशुभलक्षणसन्निवास-
 चन्द्रांशुनिर्मल्यशोखचिरीकृताशः ॥ ५ ॥
 तस्यैव सूनुरतिमञ्जुमनङ्गरङ्ग-
 ग्रथं विलासिजनवल्लभमातनोति ।
 श्रीमन्महाशेषकलाविदग्धः
 कल्याणमल्ल इति भूपसुनिर्यशस्वी ॥ ६ ॥

13.

Kaviśekhara Jyotirīśvara.

8262. पञ्चसायक । *Pañcasāyaka*.

Substance, country-made paper. 12×5 inches. (Folia 1-3—11½×5 inches.) Folia 1-27 (of which folia 1-3 appear to have been later additions). Lines, 9-11 on a page. Extent in ślokas, 650. Character, Nāgara. Appearance, old and discoloured. Complete in five chapters.

An edition of the work has been published by the Punjab Sanskrit Book Depot (Lahore, 1916). The present MS, however, appears occasionally to contain a longer version than the printed edition.

For an account of the author, his works, his date and his times cf. S. K. Chatterji, Introduction to *Varṇaratnākara*, Bib. Ind., pp. xiii ff.

14.

11217. *Pañcasāyaka*.

Substance, country-made paper. 10×5 inches. Folia, 1-21. Lines, 13 on a page. Extent in ślokas, 575. Character, Nāgara. Appearance, old. Complete.

The contents of Chapter IV of the printed edition are not found here. Only four colophons could be traced (Folia 4A, 9A, 17B and 21A).

In place of the last verse of the printed edition the following two verses are found in the present MS :—

ये दीनेषु दयालवः स्पृशति यान् अल्पोऽपि न श्रौमदो
व्यग्राहश्च परोपकारकरणे हृष्यन्ति ये याचिताः ।
सुस्थाः सम्प्रति यौवनोदयमहाव्याधिप्रकोपेऽपि ये
ते भूमण्डलमण्डनैकतिलकाः सन्तः पिबन्तो जनाः ॥
ते कौपीनधरास्त एव हि परं धात्रीफलं भुञ्जते
तेषां द्वारि लसन्ति वाजिनिवहास्तैरेव लब्धा क्षितिः ।
तैश्चैतत् समलंकृतं निजकुलं किं वा बज्रं स्वमहे
ये दद्व्याः परमेश्वरेण भगवता रुष्टेन तुष्टेन वा ॥

15.

Mīnanātha.

4704. स्मरदीपिका । *Smaradīpikā*.

Substance, country-made paper. $16\frac{1}{2} \times 3\frac{1}{2}$ inches. Folia, 10. Lines, 5, 6 on a page. Extent in ślokas, 150. Character, Bengali. Appearance, discoloured. Complete.

For a description of another MS of the work cf. VSP, p. xliii, p. 270. Different MSS of the work have general agreement with regard to the contents of the work, though points of disagreement are not rare.

Beginning :

हरकोपानलेनैव भस्मीभवति सन्मये ।
अर्द्धनारीशरीराय तस्मै श्रीशम्भवे नमः ॥
सम्यगाराधितः कामः सुगन्धिकुसुमादिभिः ।
विदधाति वरस्त्रीणां मानग्रन्थिविमोचनम् ॥
अनेककामशास्त्राणां सारमाद्यस्य यत्नतः ।
बालव्युत्पत्तये स्त्रीणां चित्तसन्तोषकारकम् ॥
सारं निर्जित्य वृद्धादिसुनीनां प्रमुखाच्छ्रुता ।
श्रीमता मौननाथेन निर्मिता स्मरदीपिका ॥

A general indication of the topics dealt with in the work is made thus (Fol. 2A):—

प्रथमं लक्षणं पुंसां स्त्रीणाञ्च तदनन्तरम् ।
 लिङ्गानाञ्च भगानाञ्च तल्लक्षणमिहोच्यते ॥
 [कामस्थानानि संलक्ष्य पुनः कामस्य चालनम्] ।
 पुंसः षोडशबन्धाश्च तदूर्ध्वं विंशतिश्च षट् ।
 द्वौ बन्धौ सुन्दरीणाञ्च पञ्चान्मुखरतं ततः ॥
 बाह्यं रतं ततः पश्चात् देशविशेषरतादिकम् ।
 इङ्गितलक्षणचोक्तं दूत्यञ्च तदनन्तरम् ॥
 अथाष्टनायिकायास्तु अत्रौषधिसुखोदयम् ।

Topics not included in the list are also found in some manuscripts.

16.

4855. *Smaradīpikā*.

Substance, palm-leaf. $8\frac{1}{2} \times 1\frac{1}{2}$ inches. Folia, 24. Lines, 5 per page. Character, Newari. Appearance, fair; the first few leaves are, however, damaged. Incomplete.

The name of the author is given here thus:—

सारं निर्जित्य बुद्धेन बुद्धत्वमामुखीकृतम् ।
 येन तन्नामधेयेन निर्मिता स्मरदौपिका ॥

17.

8270. *Smaradīpikā*.

Substance, country-made paper. $10 \times 4\frac{1}{2}$ inches. Folia, 7. Lines, 12 on a page. Extent in ślokas, 150. Character, Nāgara. Date, Samvat 1787. Appearance, fair. Complete.

Post-colophon Statement :

संवत् १७८७ समये नाम आश्विन सुदि चतुर्थी ॥ रवौ कं ह्रीं
 पुस्तक भिदे लिखितं पाण्डे कृष्णदेव । रायगडग्राम बैठे ।

18.

10651. *Smaradīpikā*.

Substance, country-made paper. 12×3 inches. Folia, 8. Lines, 5-6 on a page. Extent in ślokas, 150. Character, Bengali. Appearance, discoloured. Complete.

19.

8318. *Smaradīpikā*.

Substance, machine-made paper (with the water-mark 'Government of India'). 8½×7 inches. Pages, 8. Lines, 24 on a page. Extent in ślokas, 150. Character, Nāgara. Date, Samvat 1958. Appearance, fair. Complete.

The first two verses of the MS are different from those of the previous MSS.

Beginning :

गर्गेण भाषितं सन्धक् वक्ष्यामि स्मरदीपिकाम् ।

यस्य विज्ञानमात्रेण मूर्खोऽपि रतिरङ्गधीः ॥

बालकस्तद्वत् प्रौढो वृद्धश्चेति विशेषतः ।

ज्ञातव्यो यत्नतः कामो भ्रुवं शृङ्गारमिच्छता ॥

Post-colophon Statement :

लिखितं रघुनाथमालवीयेन संवत् १९५८ मिति माघवदी ।
चउथ सोमवार । काशी गौघाटनिवासिजिलोचनेश्वरसमीपे ।
त्रियुगमवसुचन्द्रशकाब्दे । कृष्णे माघतिथे गणपतिके । चन्द्रवार
लेखि द्विजमालवविश्ववाशि-रघुनाथसमीनात्मा ।

20.

Koka.

8445. *रतिरहस्य । Ratirahasya*.

Substance, country-made paper. 9½×4½ inches. Folia, 8-51. Lines, 9-10 on a page. Character, Nāgara. Appearance, old and repaired. Incomplete.

An edition of the work with commentary *Ratirahasya-dīpikā* by Kāñcinātha, has been published (Benares, 1922). MSS of Persian translations of the work have been

described in *Concise Descr. Cat. Pers. MSS As. Soc. Beng.*—Ivanow, Nos. 1703–5. The present MS, in which the text is accompanied by a vernacular commentary, contains a portion of the work from II. 4 to VIII. 12, corresponding to XII. 12 of the printed edition, in which the number of chapters is more than that in the MS, one chapter (5) of the MS being split up into five (5–9) in the printed edition.

21.

8490. *Ratirahasya.*

Substance, country-made paper. $8\frac{1}{2} \times 4$ inches. Folia, 1–40, of which those marked 2 and 4–25 are missing. Lines, 10 on a page. Character, Nāgara. Appearance, discoloured and old. Incomplete.

The present MS contains portions of chapters 1 and 9 (referred to here as 5—Fol. 26A), chapters 10 (split up into two—X. 1–9 called 9—Fol. 27B, and the remaining portion called 10—Fol. 36A), 11 (called here 12—Fol. 40B) and the first two verses of chapter 12. The text is accompanied by a vernacular commentary.

22.

10156. *Ratirahasya.*

Substance, country-made paper. 12×5 inches. Folia, 12. Lines, 19 on a page. Extent in ślokas, 900. Character, Nāgara. Appearance, old and worn out. Complete in 10 chapters.

The 15 chapters of the printed edition are here reduced to 10, 5 to 9 and 14–15 of the printed edition being here respectively 5 and 10.

23.

10157. *Ratirahasya.*

Substance, country-made paper. $9 \times 4\frac{1}{2}$ inches. Folia, 1–20 (of which fol. 20 is a later addition). Lines, 10 on a page. Character, Nāgara. Date (in the added leaf), 1958 V.S. Appearance, fair. Incomplete.

The present MS runs up to the end of chapter 8 (corresponding to chapter 12 of the printed edition).

24.

Kāñcinātha.

4286. रतिरहस्यदीपिका । *Commentary on the Ratirahasya.*

Substance, palm-leaf. $16 \times 1\frac{1}{2}$ inches. Folia, 53. Lines, 4 to 6 on a page. Extent in ślokas, 1700. Character, Oriya. Complete in 10 chapters.

25.

Virabhadra.

7853. कन्दर्पचूडामणि । *Kandarpacūdāmaṇi.*

Substance, country-made paper. 12×6 inches. Folia, 25. Lines, 13 on a page. Character, Nāgara. Appearance, good. Incomplete.

The work which closely follows the *Kāmasūtra* and is complete like the latter in seven adhikaraṇas and 36 chapters has been published (Bombay, 1924).

The present MS contains Adhikaraṇas III-V and portions of Adhikaraṇa V (up to 2. 20).

26.

Jayadeva.

3699. रतिमञ्जरी । *Ratimañjarī.*

Substance, country-made paper. $9 \times 3\frac{1}{2}$ inches. Folia, 3. Lines, 10 on a page. Extent in ślokas, 70. Character, Bengali. Appearance, fair. Complete.

This and the following MS which agree with each other, agree only with the initial portion of an edition of the work published from Moradabad (1925). The major portion in these is devoted to a description of sexual intercourse and different types of it.

Beginning :

नत्वा सदाशिवं देवं नागराणां मनोहरम् ।

रचिता जयदेवेन शुभदा रतिमञ्जरी ॥

रतिशास्त्रं कामशास्त्रं शतसारसमाहृतम् ।

सुप्रबन्धं सुसंक्षिप्तं जयदेवेन तन्यते ॥

पद्मिनी चित्रिणी चैव शङ्खिनी हस्तिनी तथा ।
शशो मृगो वृषोऽश्वश्च स्त्रीपुंसोर्जातिलक्षणम् ॥

End :

रतिशास्त्रं समाकर्ण्य बन्धान् पद्मादि षोडश ।
नानाविधिरतौः कुर्यात् कामिनीक[1]मुको जनः ॥

Colophon :

इति जयदेवविरचिता रतिमञ्जरी समाप्ता ।

27.

8492. *Ratimanjari*.

Substance, country-made paper. $10\frac{1}{2} \times 4\frac{1}{2}$ inches. Folia, 5. Lines, 7 on a page. Extent in ślokas, 70. Character, Nāgara. Appearance, good. Complete.

28.

8143. *रतिमञ्जरी । Ratimanjari*.

Substance, country-made paper. $16\frac{1}{2} \times 3$ inches. Folia, 13 (marked 138-50 on the left and 1-13 on the right). Lines, 5 on a page. Character, Bengali. Appearance, old. Complete (?).

Though the topics dealt with in this work are similar to those in the work of the same name described above, the two works appear to be different. The name occurs in the left hand margin of Fol. 1.

Beginning :

अलिङ्ग्य चुम्बनं दंशो भगस्थानविमर्दनम् ।
नखदानं च घातश्च ग्रहणं कुचकेशयोः ॥
कर्णौ च जापनं हास्यं तथा जिह्वाघरग्रहः ।
एतद्दशप्रभेदं हि रतं बाह्यं प्रकौर्त्तितम् ॥
आभ्यन्तरिकं व्यक्तं । पद्मिन्यादिलक्षणमाह—
सम्पूणेन्दुमुखी कुरङ्गनयना पीनस्तनी दक्षिणा
मृदङ्गी विकचारविन्दसरभिः श्यामाथ गौरद्युतिः ।
अल्पाहाररता विलासकुशला हंसखना गायनी
लज्जालुर्गुरुदेवपूजनरता स्यान्नायिका पद्मिनी ॥

29.

Śāmarāja Dīkṣita.

6517. रतिकल्लोलिनी । *Ratikallolīnī*.

Substance, machine-made paper. (Printed forms of the Commissioner's office of which back portion is used for writing. There are twenty-one such forms, which make two folds each.) Character, Nāgara. Lines, 8 on ■ page. Extent in ślokas, 500. Appearance, good. Complete.

The work, complete in 290 verses, deals with different topics, e.g., types of men and women, modes of sexual intercourse, etc. A list of contents is given at the end of the MS.

Beginning :

वृत्तिं ह्यमार्त्तगुणविक्रम + + + + त्रिपुराविराजितम् ।

यद्विपद्नेहहृत्पिन्तनादियज्जगत्रयौबन्धपदा सुरत्रयो ॥

एतत्कामिमनोवृत्तिपरितोषाय तन्यते ।

विदुषा सामराजेन क्षन्तव्य + + + + ॥

अवौक्ष्य वात्स्यायनभाषितानि

नरास्त्रिकीर्षन्ति रतोत्सवं ये ।

पशुव्रतं पालयितुं निबद्धा

योगाः कथं + + + + न ते स्युः ॥

Colophon :

इति श्रीशामराजदौक्षितकृता रतिकल्लोलिनी संपूर्णा ॥

Post-colophon Statement :

मालवीयबालमुकुन्दस्येदम् ।

Anonymous.

30.

8304. मन्मथसंहिता । *Manmathasamhitā*.

Substance, country-made paper. 11×6 inches. Folia, 1-12. Lines, ■ on ■ page. Extent in ślokas, 150. Character, Nāgara. Date, Samvat 1955. Appearance, good. Complete in 14 chapters.

The work complete in 150 verses, divided into 14 chapters, is usually in the form of an interlocution between Kāmadeva and Rati, while there are two sections in the form of an interlocution between gods and Prajāpati. It speaks highly of the merits of sexual intercourse either with one's own wife or with another's wife as also with different abnormal modes of satisfying the sexual appetite.

The last two folia indicate the number of verses contained in each chapter.

Beginning :

सूत उवाच ।

एकदा तु समासीनं मन्मथं जगतां पतिम् ।
रतिः पप्रच्छ धर्मिष्ठा सर्वलोकहितेच्छया ॥ १ ॥
किमत्र सारं संसारे तन्मे वद सुरोत्तम ।
किं कर्त्तव्यं जनैः सर्वैरिच्छद्भिः सुखमन्वहम् ॥ २ ॥
इदं सर्वं सुविस्तार्य वद मे प्राणवल्लभ ।

मन्मथ उवाच ।

साधु पृष्टं त्वया भद्रे जगतामुपकारकम् ॥ ३ ॥
सर्वं वदामि कान्तेऽहं प्रष्टुष्व त्वं समाहिता ।
संसारे सुरतं सारं सर्वलोकसुखप्रदम् ॥ ४ ॥
तन्न कुर्वन्ति ये मूढाः ते नराः पशवः स्मृताः ।
तत्सर्वैरेव कर्त्तव्यं जनैः सर्वसुखेभ्युभिः ॥ ५ ॥

End :

श्रीमत् फाल्गुनमासकृत्यममलं यत् कामिनां प्रीतिदं
यस्मिन् मैथुनमेव कर्म शुभदं ज्ञानं वरं कौर्त्तते ।
यत्र स्त्रीपुरुषाख्यसंगमसुखं मोक्षात्परं कौर्त्तितं
तच्छृण्वन् हि पठन् विचार्य सुनरो प्रीत्याशु
मुचेन्नरः ॥ १५० ॥

Last colophon :

इति श्रीमन्मथसंहितायां फाल्गुनमाहात्म्ये रतिमन्मथसंवादे
चर्मलिङ्गमहिमवर्णनं नाम चतुर्दशोऽध्यायः ।

Post-colophon Statement :

सं १८५५ फाल्गुन शुक्लपौर्णमा सोमवार प० रघुनाथमालवीय-
स्येदं पुस्तकम् ।

A different date is, however, given on the obverse of the first folium :

...सं १८५६ आषाढ वदी ३० भौमे लिखितमिदं पुस्तकम् ।
मालवीयद्विवेदरघुनाथपण्डितस्येदं पुस्तकम् वाराणस्यां गोघट्टस्थ-
निवासिना ॥ १ ॥

31.

8216. रतिरहस्यकौतूहल । *Ratirahasyakautūhala.*

Substance, country-made paper. 6×4 inches. Folia, 3-50 of which those marked 20, 22 and 26 are missing. Lines, 9 on a page. Character, Nāgara. Appearance, old and discoloured. Incomplete.

Colophon :

इति रतिरहस्ये कौतु + हले समाप्ता ।

Topics dealt with in the work :—

पुरुषलक्षणम् (3A), स्त्रीजातिलक्षणानि, लिङ्गलक्षणम् (5A),
समरतम् (5B), कामचालनम् (8A), षोडशबन्धाः (9B),
अष्टौ विशेषबन्धाः, (10B), द्वादशभेदबाह्यरतम् (11B), देश-
प्रभेदरतविशेषाः (13B), नौचरतम् (14A), च्युतिलक्षणम्
(15A), कन्यालक्षणम् (16A), भावलक्षणम् (17B), असेव्याः
स्त्रियः (19B), साध्यलक्षणम् (21B), स्वनारीरक्षण (22A),
दूतौलक्षण (24A), अष्टनायिकालक्षण (25A), द्रावणाधिकारः
(29A), गाढीकरणाधिकारः (30A), रोमप्रातनाधिकारः
(31B), भगदोषहरणं सुभगकरणञ्च (34B), स्थूलीकरणाधिकारः
(40A), वीर्यस्तम्भनाधिकारः (43B), प्ररौरप्रखेदादिदौर्गन्ध-
हरणाधिकारः (44A), सामान्याङ्गरागाधिकारः (44B) ।

It has occasional agreement with the *Smaradīpikā* described above.

32.

8275. कोकशास्त्रसार । *Kokaśāstrasāra*.

Substance, country-made paper. $9 \times 4\frac{1}{2}$ inches. Folia, 1-6 of which fol. 6 is written in a different hand. Lines, 7 on a page. Extent in ślokas, 80. Character, Nāgara. Appearance, fair. Complete.

The work complete in 51 verses is similar to the *Smaradīpikā* of Minanātha.

Beginning :

श्रेयो दास्यतु तं सतां प्रियतमे शार्दूलचर्माम्बरे
वामाङ्गेषु विभाति भूधरसुता शृङ्गारमञ्जोधिके ।
सा चेक्षुम्बति मास्यराशय कथितः कोकोयमाख्यात +
प्रालेयाद्रिसुतागुणैककथना कामशास्त्रोऽगभाजात् ॥
कोकसारं प्रवक्ष्यामि यथोक्तं शिवभाषितम् ।
येन विज्ञातमात्रेण स्त्रीरशेषोभोगभोग्यमावृष ॥

Colophon :

इति श्रीशिवप्रोक्तं कोकशास्त्रसारं समाप्तम् ।

33.

9134. प्रयोगनवरत्न । *Prayoganavaratna*.

Substance, country-made paper. $8\frac{1}{2} \times 3\frac{1}{2}$ inches. Folia, 3. Lines, 7-8 on a page. Extent in ślokas, 70. Character, Nāgara. Appearance, old. Complete (?).

The work describes various modes of sexual intercourse.

Beginning :

अथाभिदध्नास्तरतप्रधानमशेषवैदग्धप्रविशेषरन्ध्रम् ।
मनोभवागारविशेषमादौ यथास्वरूपं कथयन्ति धीराः ॥ १ ॥
मनोभवागारमुखे तु नाद्यस्तिखो वदन्ति प्रमदाजनानाम् ।
समीरणी चान्द्रमसी च गौडी विशेषमासामुपवर्णयामि ॥ २ ॥
प्रधानभूता मदनातपत्रे समीरणी नाम विशेषनाडी ।
तस्या मुखे यत्पतितं नृबीजं तन्निष्कलं स्यात् इति चन्द्रमौलिः ॥ ३ ॥

या चापरा चान्द्रमसौ च नाडी कन्दर्पगेहे भवति स्वभावात् ।
 सा सुन्दरौ योषितमेव सूते साध्या भवेत् अल्परतोत्सवेषु ॥ ४ ॥
 गौडी च नारी यदुपस्थगेहे प्रधानभूता भवति स्वभावात् ।
 पुत्रं प्रसूते बज्रघाङ्गना सा कष्टोपभोग्या च रते प्रदिष्टा ॥ ५ ॥
 तस्माद् युवत्याः प्रकृतिञ्च सत्त्वं देशञ्च भावञ्च मदनातपत्रम् ।
 आलोक्य बन्धाः परिकल्पनीयाः सम्भोगकाले पुरुषै रतज्ञैः ॥ ६ ॥

End :

एते प्रयोगा न च सर्वदैव सर्वत्र योन्याः सुरते रतज्ञैः ।
 देशे च काले च वराङ्गनानां व्यक्तीकृताः सुन्दरतां प्रयान्ति ॥ ३१ ॥

Post-colophon Statement :

लिखितमिदं पुस्तकं ह्रीरामणिगुराणिना ।

Colophon (which follows the post-colophon statement and in a later hand):

प्रयोगनवरत्नं नाम कामशास्त्रम् ।

34.

4729. कन्दर्पतन्त्रप्रदीपाष्टकटीका । *Commentary on the
 Kandarpatantrapradīpāṣṭaka.*

Substance, palm-leaf. 9 × 1½ inches. Folia, 1-30 of which the following numbers are missing:—3, 7, 9, 12, 14, 20, 21, 23, 27 and 28. Lines, 5 on a page. Extent in ślokas, 300. Character, Newari. Appearance, old and discoloured. Incomplete.

Beginning :

चक्रुर्येऽनङ्गशास्त्राणि विदिताखिलवाङ्मयाः ।

नत्वा तान् कथ्यते टीका समा[सा]दष्टकेऽञ्जिनी ॥

प्रथमं तावदाचार्यान् प्रबन्धकर्तृकामेन श्रोतजनव्यामोहनिवृत्त्ये
 निरन्तरान्तरायेण शास्त्रप्रवृत्त्यर्थं इष्टदेवता-
 नमस्क्रियाभिधेयसम्बन्धप्रयोजनानि वक्तव्यानि तत्प्रतिपादकोऽयं प्रलोक
 उपन्यस्यते व्यासादि दुक्तमित्यादि ।

Colophon :

समाप्तेयं कन्दर्पतन्त्रप्रदीपाष्टकटीकाञ्जिनी प्रसिद्धा ।

VĀSTU-ŚĀSTRA

35.

Someśvara.

3991. मानसोल्लास । *Mānasollāsa*.

Substance, country-made paper. $13\frac{1}{2} \times 5\frac{1}{2}$ inches. Folia, 30. Lines, 9 on a page. Character, Nāgara. Appearance, fair. Incomplete.

The present MS contains the third of the five sections of the work. The colophon in the present MS as well as in the one described in L. III. 1215, however, refers to this as the second chapter. The present section deals with royal enjoyments incidentally referring to house-building.

Editions of the first two and three sections have been published respectively in the GOS Series, No. 28 (Baroda, 1925) and the Mysore Sanskrit Series, No. 69 (Mysore, 1926).

36.

Viśvakarman.

6356. विश्वकर्मप्रकाश । *Viśvakarmaprakāśa*.

Substance, country-made paper. $11 \times 4\frac{1}{2}$ inches. Folia, 90. Lines, 10 per page. Extent in ślokaś, 2,000. Character, Nāgara. Date, Śaṃvat 1920. Appearance, fair. Complete in 13 chapters.

Different editions of the work have been published under the title *Viśvakarmaprakāśa* (Litho—Siddhavinayaka, yantra, Benares; Venkatesvar Steam Machine Press, Bombay, 1922). Other MSS of the work are described in L. II. 552, IO. V. 3139. The colophons in the MS usually refer to the work as *Vāstuśāstra*, only the last colophon mentioning the name *Viśvakarmaprakāśa* which is attributed to Brahman. This is different from *Viśvakarmāyaśilpa* (L. II. 731). For summaries of the contents of both the works cf. *Indian Architecture according to Mānasāraśilpaśāstra* by P. K. Acharya (pp. 96-9).

37.

7854. *Viśvakarmaparakāśa.*

Substance, country-made paper. $12 \times 4\frac{1}{2}$ inches. Folia, 1-21 of which fol. Nos. 13, 18 and 19 are missing. Lines, 12 on a page. Character, Nāgara. Appearance, worn out. Incomplete.

The present MS contains the first three chapters and portions of the 4th and 5th chapters.

38.

6208. *Viśvakarmaparakāśa.*

Substance, country-made paper. $11\frac{1}{2} \times 5$ inches. Folia, 3 (marked 29-31). Lines, 10 per page. Character, Nāgara. Appearance, fair. Incomplete.

It contains the concluding portion of chapter 5 of the work beginning from श्रिल्लविन्यासकाले तु वासन्ते द्विरदादयः (v. 201-65 of the chapter—v. 654 ff. of the Benares edition). The name of the work is indicated as वा° स्त at the left upper corner of every fol.

39.

Sūtradhāra Maṇḍana.

6045. राजवल्लभमण्डन । *Rājavallabhamaṇḍana.*

Substance, country-made paper. 13×5 inches. Folia, 1-16 and 1-3 ($10 \times 4\frac{1}{2}$ inches). Lines, 12 per page. Extent in ślokaś, 800. Character, Nāgara. Date, Samvat 1800. Appearance, old and repaired. (Appearance of the three folia of a smaller size is good.) Complete in 14 chapters.

A MS of the work has been fully described in IO. V. 3142. The old collection of the Society possesses a fine MS of it. An edition was published by Rāmyatna Ojha (Benares, 1934). Another edition appeared in the Calcutta Sanskrit Series (Calcutta, 1948). Two editions are referred to in BM.

The present MS has a big lacuna in fol. 4B, but it has been restored in a later hand in fol. 1-3 of a smaller size.

40.

10474. *Rājavallabhamandana*.

Substance, country-made paper. $11 \times 4\frac{1}{2}$ inches and $10 \times 4\frac{1}{2}$ inches. Folia, 1-31 and 32-49 (also marked 46-63). Lines, 8-9 on a page. Extent in ślokas, 800. Character, Nāgara. Date, Samvat 1894. Appearance, good. Complete in 14 chapters.

The first portion of the MS covering fol. 1-31 seems to be a later addition to make the other part, with original fol. marks 46-63, complete.

41.

6043. *प्रासादमण्डन । Prāsādamaṇḍana*.

Substance, country-made paper. 14×5 inches. Folia, 1-19. Lines, 11-12 on a page. Character, Nāgara. Appearance, fair. Complete in 8 chapters.

One manuscript of the work has been fully described in IO. V. 3147. Another MS belongs to the old collection of the Society.

An edition with a Gujrati translation (Ahmedabad, 1914) is reported in BM., 1928, p. 614. For other editions see the Kashmir Series of Texts and Studies, No. LXXII (Srinagar, 1947) and Calcutta Sanskrit Series (Calcutta, 1948).

42.

5505. *वास्तुमण्डन । Vāstumandana*.

Substance, country-made paper. $10 \times 4\frac{1}{2}$ inches. Folia, 52. Lines, 9-10 per page. Extent in ślokas, 900. Character, Nāgara. Date, Samvat 1797. Appearance, good. Complete in 8 chapters.

Another manuscript of the work is described in Ulwar, 1961, Extr. 574. It may be noted that the topics dealt with in the work generally agree with those in the *Rājavallabhamandana*.

The last colophon is followed by verses quoted below which indicate chapter by chapter the extent of the work, though this is not always substantiated by the text in the present MS :—

सहये द्वे श्रुते आद्ये सप्ताशीति ८७ द्वितीयके ।

तृती[ये] पञ्चन[व]ती रूप्यसौक्यास्तुरीयके ॥

द्वाविंशत् पञ्चमे श्लोका भूद्वेष्टका रससंमि(ति)ते १२१ ।

सप्तमे पञ्चनवति ६५ सादित्यं शतमष्टमे ११२ ॥

श्रीवास्तुमण्डने तन्त्रे अध्याये तु प्रकीर्णके ।

ऐक्ये पुनः श्रुतान्यष्टश्लोकाश्चाशीतिसम्भिताः ॥

Of the works and authors quoted reference may be made to लक्षणासमुच्चय, विवेकविलास (30B), भोज (40A), मत्स्यमत (43A).

Colophons :

13A, इति श्रीसूत्रधारमण्डनविरचिते वास्तुमण्डने मिश्र-
काध्यायः प्रथमः; 18B, आयुस्तैस्त्रिआयाधिकारो द्वितीयोऽध्यायः ।
संवत् १७६१ पौष वदि १३ बुधानुराधायां लिखितं मङ्गनीलकण्ठेन
उदयपुरे; 23B, इति श्रीसूत्रधारमण्डनविरचिते वास्तुशास्त्रे
वास्तुमण्डने पुरदुर्गयन्त्रजलाशयलक्षणाध्यायस्तृतीयः; 30B, इति
वास्तुमण्डने वास्तुशास्त्रे गृहनिवेशद्वारभूलंभवक्षाहरणसंग्रहादि-
लक्षणाध्यायश्चतुर्थः; 32A, इति श्रीसूत्रधा[र]मण्डनविरचिते
वास्तुशास्त्रे वास्तुमण्डने गृहविन्यासाध्यायः पञ्चमः; 39B,
एकशालादिगृहलक्षणाध्यायः षष्ठः; 45B, इति वास्तुमण्डने
वास्तुशास्त्रे दूषणभूषणाध्याय[ः] सप्तमः; 52A, इति श्रीसूत्रधार-
मण्डनविरचिते वास्तुमण्डने वास्तुशास्त्रे प्रकीर्णकाध्यायोऽष्टमः ।

Post-colophon Statement :

संवत् १७६७ माघ वदि १२ गुरौ श्रीउदयपुरराजधान्यां
श्री५ राणाश्रीजगत्सिंहविजयरान्ये भट्टभाईरामसुतो भट्टनीलकण्ठे-
दमलेखि ।

Another date is given as quoted above at the end of the colophon of Chapter II, while a third one is given on fol. 20B :

संवत् १७६१ ॥ पौष शुद्ध ॥ बुधे ॥

43.

6072. वास्तुसार । *Vāstusāra*.

Substance, country-made paper. 12×5 inches. Folia, 7. Lines, 11 per page. Extent in ślokas, 230. Character, Nāgara. Appearance, fair. Complete (?).

The work which deals with miscellaneous topics in connection with architecture has no division of chapters. There are, however, a number of colophons and subject-headings :

इति नगरविचारः (5A), इति हंसादिषोडश (5B), अथ व्यवहारभात्का (5B), इति हलकादिगृहम् (5B), अथ दिशाला (5B), अथ त्रिशालानि (6A), इति त्रिशालानि (6A), इति चतुःशालागृहत्रयम् (6A).

An edition of the work with a Gujrati translation (Ahmedabad, 1878) is reported in BM., 1893, p. 227.

The MS seems to have a portion missing in the beginning. It quotes from works like वास्तुप्रदीपिका (Fol. 1), शिल्पशास्त्र (Fol. 1), वास्तुशास्त्र (Fol. 1), राजमार्तण्ड (Fol. 2A).

Beginning :

+ + + + तुलायां भुजगपतिसुखं शम्भुकोणेऽभिखात +
वायवे स्यात् तदास्यत्वलिधनुमकरे + + खातं वदन्ति ।
कुम्भे मीने च मेघे निर्ऋतिदिशि सुखं खातवायव्यकोणे
चाग्नेः कोणे सुखं वै वृषमिथुनगते कर्कटे रक्ष खातम् ॥

End :

मेदपारे वरे देशे कुम्भकर्णन्दपालये ।
क्षेत्रस्य सूत्रधारस्य पुत्रो मण्डन आत्मवान् ॥
तेन वास्तूदधेः सारमादाय गुरुभक्तितः ।
लिखितो वास्तुनः सारो (सार्व) विश्वकर्मप्रसादतः(स) ॥

Colophon :

इति श्रीसूत्रधारविरचितो वास्तुसारः सम्पूर्णः समाप्तः ।

44.

6050. **रूपावतार ।** *Rūpāvatāra.*

Substance, country-made paper. 9×5 inches. Folia, 2-38. Lines, 10 per page. Extent in ślokas, 800. Character, Nāgara. Appearance, fair. Incomplete.

An edition of the work has been published under the title *Devatāmūrtiprakaraṇa* on the basis of another MS

belonging to the old collection of the Society in the Calcutta Sanskrit Series, No. 12 (Calcutta, 1936). The work deals with the making of images of various deities.

The present MS is complete but for the first seven (six according to the printed edition) verses of the first chapter.

Anonymous

45.

6071. वास्तुसंग्रह । *Vāstusamgraha.*

Substance, country-made paper. $11\frac{1}{2} \times 5$ inches. Folia, 4. Lines, 10 per page. Extent in ślokas, 100. Character, Nāgara. Date, Śamvat 1937. Appearance, good. Complete.

Beginning :

गणेशं गिरिजां देवीं गोविन्दं गोपतिं गुरुम् ।
गिरौषं भक्तितो नत्वा सारं वक्ष्यामि वास्तुनः ॥
वैशाखे फाल्गुने मार्गे पौषे च आश्विने तथा ।
दिने शुद्धे सिते पक्षे गृह्णारम्भः सुखाप्तये ॥
चैत्रे शोको मृतिर्ज्यैष्ठे शून्यं भाद्रपदश्विने कलिः ।
माघेऽग्निभौः पश्चोर्नाशः शुचौ मृत्युश्च कार्तिके ॥
इति द्वादशमासफलम् ।

End :

सौम्यास्या हस्तिनी शाला महिषी पूर्वदिङ्मुखी ।
दक्षिणाभिमुखी गायत्री द्वागलौ पश्चिमानना ॥
अश्वशाला + वौशान्या + + + + + ।
उत्तराश्वामुखा श्रेणी तुरगाणां विधीयते ॥
प्राङ्मुखी वापि धर्मज्ञ परिशेषा विगर्हिताः ।
गजानां प्राङ्मुखी शाला कर्त्तव्या वायुदङ्मुखी ॥

Last colophon :

इति वास्तुसंग्रहः समाप्तः ।

Post-colophon Statement :

संमत १९३७ मीः फाल्गुन सुदी १३ ॥

It will be noticed that though the work is called *Vāstusamgraha* in the colophon, it is indicated as *Vāstusāra* in one of the introductory verses.

There are a few subject colophons :

इति द्वादशमासफलम् (Fol. 1), इति मिश्रकाध्यायः (Fol. 2A), इति गृहनिर्माणम् (Fol. 4A), इति परिभाषापत्रा (Fol. 4B).

46.

6057. [वास्तुशास्त्र । *Vāstusāstra.*]

Substance, country-made paper. $8\frac{1}{2} \times 3\frac{1}{2}$ inches. Folia, 3. Lines, 11-12 on a page. Character, Nāgara. Appearance, old. Incomplete.

This appears to be a part of some unidentified work.

Beginning :

अथ गृहप्रमाणं लिख्यते । मेषराशिगृहदीर्घहस्त २५ अङ्गुल ७
विस्तारहस्त ७ अङ्गुल २ अघाय १० वय ॥ बन्ध ५ नक्षत्र ६ च'०
आयुर्वलवर्ष ३५ पानौते पतन ॥ १ ॥

In this way the work gives the details of houses in relation to different *rāśis*.

Colophons :

Fol. 3A, इति गृहप्रक[र]णं समाप्तम् ।

इति अष्टगृह ॥ सम्पूर्ण[म्] ॥

SAMGĪTA-ŚĀSTRA

47.

Śiva.

8295. गान्धर्वविद्या । *Gāndharvavidyā.*

Substance, machine-made paper. $11 \times 4\frac{1}{2}$ inches. Folia, 10. Lines, 10 on a page. Extent in ślokas, 140. Character, Nāgara. Date, Samvat 1961. Appearance, fresh. Complete.

This agrees with the *gāndharvaśāstra* section of the *Śārṅgadharapaddhati* (pp. 290-308).

Colophon :

इति शिवोक्ता गान्धर्वविद्या समाप्ता ।

Post-colophon Statement :

संवत् १८६१ पौष शुक्ल १२ बुधे लिखितं रघुनाथमालवीयेन ।
काश्यां गौचट्टतटे ।

48.

Śārṅgadeva.

1781. संगीतरत्नाकर । *Saṅgītaratnākara.*

Substance, country-made paper. $9\frac{1}{2} \times 4$ inches. Lines, 10 to 12 on a page. Folia, 19. Extent in ślokas, 400. Character, Nāgara. Appearance old. Incomplete.

The work, complete in seven chapters, has been printed in the Anandasrama Sanskrit Series (Poona, 1896-97). Edited with the commentary of Kallinātha (Adyar Library). The present manuscript contains the fourth chapter of the work. The last verse of the MS quoted below is not found in the printed edition :

सुखिनि सुखनिषेको दुःखितानाञ्च बन्धुः
सकलगुणनिधानं सर्वभोगप्रधानम् ।
रसरयकविधाता कामिनीचित्तहारी
जयति जगति नादः पञ्चमस्त्रोपवेदः ॥

49.

9051. *Saṅgītaratnākara.*

Substance, country-made yellow paper. 9×4 inches. Folia, 40. Lines, 8 on a page. Character, Nāgara. Appearance, good. Incomplete.

The present MS contains the whole of the fifth chapter of the work.

50.

1131. *Saṅgītaratnākara.*

Substance, country-made paper. $10\frac{1}{2} \times 4\frac{1}{2}$ inches. Folia, 6. Lines, 13 on a page. Extent in ślokas, 100. Character, Nāgara. Incomplete.

This manuscript contains the concluding portion of the fifth chapter beginning from verse 310 of the printed edition.

51.

3821. *Samgītaratnākara.*

Substance, palm-leaf. 13×2 inches. Folia, 114. Lines, 5 on a page. Extent in ślokas, 2,000. Character, Bengali. Date, L.S. 362. Appearance, fair. Incomplete.

The present MS contains the seventh chapter of the work.

Post-colophon Statement :

लसं ३६२ कार्तिक शुदि चै शुक्ले श्रीसद्वर्द्धमानस्य ।

52.

Kallinātha.

1110. *Commentary on the Samgītaratnākara.*

Substance, country-made paper. $12 \times 4\frac{1}{2}$ inches. Folia, 1-46 and 38-72. Lines, 10-11 on a page. Character, Nāgara. Appearance, old and repaired. Incomplete.

The two parts of the present MS contain two portions of the commentary. The first part contains a portion of the first chapter up to about the end of I. 108 while the second part contains a portion of the seventh chapter beginning from VII. 799 up to the end of the chapter.

The commentary has been published in the Anandasram edition of the work.

53.

Puṇḍarīka Viṭṭhala.

4183. *सद्रागचन्द्रोदय । Sadrāgacandrodaya.*

Substance, country-made paper. $10\frac{1}{2} \times 5$ inches. Folia, 14. Lines, 10 on a page. Extent in ślokas, 150. Character, Nāgara. Appearance, old and discoloured. Incomplete.

An edition of the work complete in three chapters, has been published (Bombay, 1912). The present MS contains the first chapter and a part of Chapter 2. After II. 43 *ab* which ends at fol. 11A, the MS gives illustrations of what are called *vīṇās*, e.g., *mukhyasuddhamūla vīṇā*,

dvitīya°, *trītiya°*, *caturtha°*, *madhyamela vīṇā* and *dvitīya-madhyamela vīṇā* and then jumps to II. 55 and ends at II. 58.

Puṇḍarika was the author of several other works on music, of which the only MS of the *Nartananirṇaya* belongs to the old collection of the society.

P. K. Gode has made an attempt to determine the chronology of the works of Viṭṭhala (*Journal of the Music Academy*, Madras, Vols. VI-VIII, pp. 1ff.)

54.

Nārada.

5040. पञ्चमसंहिता । *Pañcamasaṃhitā*.

Substance, country-made paper. 14×3 inches. Folia, 5. Lines, 5-7 per page. Character, Bengali. Appearance, discoloured. Date, Saka 1632. Incomplete.

The present MS contains the third chapter only, which enumerates the Rāgas and their consorts the Rāginīs, refers to the proper time for the practice of each and gives their anthropomorphic descriptions. It seems to contain a version different from the one contained in a MS of the work entitled *Pañcamasārasaṃhitā* consisting of four chapters and belonging to the Vangiya Sahitya Parishat (VSP., p. xliv, 267). L. I. 322 describes a portion of the work, also entitled *Pañcamasārasaṃhitā*, not traceable in the MS of the Parishat.

Beginning :

ताशब्देनोच्यते गौरी नशब्देनोच्यते हरः ।

तानेतिशब्दजङ्गारात् प्रोक्ताऽप्यन्ते शनैः शनैः ॥

तत्तत्कालं सुविज्ञाय दम्पत्योर्गायनं बुधः ।

एतयोर्ज्ञानमात्रेण त्रैलोक्यं वशमानयेत् ॥

अथ रागाः ।

मालवश्चैव मल्लारः श्रीरागश्च वसन्तकः ।

हिमालयश्च कर्णाटः एते रागाः षड्विंशतिः ॥

एतेषां स्त्रियः ।

धानसी मालसी चैव रामकेली च सिन्धुडा ।

आशोआरौ भैरवी च मालवस्य प्रिया इमाः ॥

End :

सा ताण्डवे नृत्यविवेकशीला लावण्यलीलावलिता तनुश्रीः ।
नुपूरकेयूरकिलकिङ्किणीगणकस्य ने(?) रागी परिवादयन्ती ॥

Colophon :

इति नारदकृतपञ्चमसंहितायां रागनिर्णयो नाम तृतीयोऽध्यायः ।

Post-colophon Statement :

युगट्षट्चन्द्रमिते शाकेलेखि प्रयत्नतः ।
सङ्गीतमाला वज्रभीरात्रौ वारे रवेरपि ॥

55.

Madanapāla.

8365. आनन्दसञ्जीवन । *Ānandasāñjivana.*

Substance, country-made paper. $10\frac{1}{2} \times 3\frac{1}{2}$ inches. Folia, 40 (by counting as the folio marks are mostly worn out). Lines, 8-10 on a page. Character, Nāgara. Appearance, old and worn out. Incomplete.

The MS contains portions of प्रबन्धाध्याय, वाद्याध्याय and रागाध्याय found in a hopeless disorder.

Another incomplete MS of the work, dated 1585 V.S., is described in Bik. 1090.

Colophons :

इति महाराजाधिराजपण्डितपारिजातकट्टारमल्लरायविभा...
दराजौविराजमानश्रीमदनपालविरचिते आनन्दसञ्जीवनाभिधाने
संगीतशास्त्रे तालस्वरूपनिरूपणो नाम परिपूर्णः । इति
महाराजाधिराजपण्डितपारिजातरायविभातकट्टारमल्लेत्यादिविरुद-
राजौविराजमानश्रीमदनपालविरचिते आनन्दसञ्जीवनाभिधाने
संगीतशास्त्रे प्रबन्धपरिभाषाप्रबन्धलक्षणसालगसूडवाग्गेयकार-
लक्षणपरीक्षणस्तृतीयोऽध्यायः ।

56.

Ahobala.

9054. संगीतपारिजात । *Saṃgītapārijāta.*

Substance, country-made paper. $10\frac{1}{2} \times 4\frac{1}{2}$ inches. Folia, 31. Lines, 10 on a page. Character, Nāgara. Appearance, old and repaired. Incomplete.

Two editions of the work running up to the end of the *rāgaprakaraṇa* were published respectively by J. Vidyasagara (Calcutta, 1884) and R. Chatterji in his *Arunodaya* (Calcutta, 1890?). Three more editions are referred to in BM, 1893, p. 7, 1908, p. 22.

The present MS has about five folia after the end of Rāga section (Fol. 27A). This portion has the following colophons :

इति यतिः (28B), इति गीतगुणाः, इति गीतदोषाः, इति
सूतलक्षणम् (29A), इति विप्रकीर्णानि (31A), इति वाग्गेय-
लक्षणम् (31A).

It will be noticed that some of the topics mentioned in the above colophons are actually included in the list of contents of the work as given in its introductory portion.

57.

1129. *Samgītapārijāta*.

Substance, country-made paper. $9\frac{1}{2} \times 4\frac{1}{2}$ inches. Folia, 35. Lines, 9, 10 on a page. Extent in ślokas, 850. Character, Nāgara. Appearance, old. Incomplete.

The present MS runs up to the end of the *Rāgaprakaraṇa*.

The name of the original owner of the MS is thus given on the obverse of the first fol. and the reverse of the last :

संगीतपारिजातपुस्तकं पण्डितरायस्य । पण्डितरायस्येदम् ।

58.

1196. *Samgītapārijāta*.

Substance, country-made paper. $10 \times 4\frac{1}{2}$ inches. Folia, 22. Lines, 12 on a page. Extent in ślokas, 550. Character, Nāgara. Appearance, fair. Incomplete.

The present MS contains two sections of the work, e.g. those on *Vādyā* and *Tāla*. The *Vādyā* section which deals with various musical instruments comes to an end at fol. 9A (इति पारिजाते वाद्याध्यायः). The *Tāla* section comes to an end at fol. 22A, though the colophon refers to it as

Vādyakhaṇḍa (इति श्रीकृष्णपण्डितसुत-अष्टौबलपण्डितविरचिते संगीते वाद्य-खण्डो द्वितीयः) । It is, however, to be noted that these sections are not included in the list of contents as found in the introductory portions of the work.

Beginning :

अथ वाद्यं समाचन्द्रं घनरूपं श्रुतिरितम् ।
नत्वा सर्वततं आद्यं कृण्वद्भं वदान्यहम् ॥ १ ॥
यतो वदति पाटादिनतो वाद्यमुदीरितम् ।
बद्धधा तस्य भेदस्तु विस्तारेणोच्यतेधुना ॥ २ ॥
तदप्युदीरितं वाद्यं यस्मिन्नादस्तु जायते ।
चतुर्विधं तच्च ततमानन्दं सुषितं घनम् ॥ ३ ॥

End :

यदग्रे षोडशांशे न भिखिमाणादियोगतः ।
परदुर्गप्रवेशे तु देशे काले च हेतुता ॥ ७१ ॥
प्रकारोऽस्य मया नोक्तो ग्रन्थ(र)विस्तारभीतितः ॥ २७२ ॥

59.

Sulutaśāhi.

1713. संगीतशिरोमणि । *Saṅgītaśiromaṇi.*

Substance, country-made paper. 10×4 inches. Folia, 2-26. Lines, 10 on a page. Extent in ślokas, 625. Character, Nāgara. Appearance, old. Incomplete.

It deals with different topics of the science of music.

Beginning :

× × × × संयामहिनम् ।
असपलं व्यधाद्वाङ्मिवराहिसमभूपतेः ॥
व्यानन्नाखिलभूमिपालमुकुटप्रत्यग्रत्नप्रभा-
किमीराभवदंघ्रियुग्मनखरज्ज्योतिर्वितानोज्ज्वलम् ।
कीर्तिच्छत्रसुवर्णदन्तसदृशसूक्ष्मव्यतापोच्चयं
लोकेऽस्मिन्निबराहिसं क्षितिपतिं को नाश्रयेत् पार्थिवः ॥

घनाटोपं गर्जद्गजतुरगसेनाजलधरैः

समं नीत्वाशङ्खं शकश्लभसप्तार्चिषमयम् ।

तुख्यं निर्माय प्रकटितनयं तस्य तनयं

व्यधाद् गौडान् प्रौढः पुनरपि शकानां जनपदान् ॥

आ दक्षिणोदधेरा च हिमाद्रेश च गाजनात् ।

आ गौडादुज्ज्वलं राज्यं इवराहिमभूभुजः ॥

अस्यैव सार्वभौमस्य प्रतापात्पृथिवीपतिः ।

मलिकः सुलुताशाहिः मध्यदेशाधिपोभवत् ॥

गङ्गायमुनयोर्मध्ये गङ्गाया विपुले तटे ।

कडास्थं नगरं तस्य वेण्या योजनपञ्चके ॥

यत्र बन्धः कवित्वेषु विवाहेषु करग्रहः ।

कलापातश्च तालेषु नृत्येषु करणच्युतिः ॥

मर्यादाषडभिरात्मा या ध्वनिमाजपरायणैः ।

जनैश्चतुष्पथान्युच्चैर्यस्य पूर्णानि सर्वदा ॥

ईशिता नगरस्यास्य देशस्यास्य महायशाः ।

बह्वादुरमलिकस्य पुत्रो ग्रन्थमचौकरत् ॥

सर्वेषामुपकाराय यशसे श[र]ित्वताय च ।

सपादलक्षं भरतनिर्मितं शास्त्रमादिमम् ॥

आनाय्य दक्षिणादेशात् सुलुतासाहिरुन्नतः ।

नानादेशगतान् ग्रन्थान् तदर्थानपरानपि ॥

संगीतसागरं रागार्णवं संगीतदीपिकान् ।

संगीतचूडामणिं च वादिमत्तगजांकुशम् ॥

संगीतरत्नाकराख्यं तथा संगीतदर्पणम् ।

तालार्णवं च संगीतकल्पवृक्षं सविस्तरम् ॥

संगीतरत्नावलिं च नृत्यरत्नावलीमपि ।

संगीतमुद्रां संगीतोपनिषत्सारमुत्तमम् ॥

संगीतसारकलिकां स्त्रीसंगीतविनोदकम् ।

आनन्दसंजीवनाख्यं तथा मुक्तावलीमपि ॥

मनोहरं भारतीं च व्याख्यानं बालबोधनम् ।

पूर्णान्पूर्णान् नव्यांश्च संगीतज्ञैः कृतादरान् ॥

संगीततत्त्वसंचित्यै समाहृत्य महाशयः ।
 पौरुषस्यान् दाक्षिणात्यान् च पाश्चात्यानुत्तरोद्भवान् ॥
 पदवाक्यप्रमाणज्ञान् संगीतार्थविप्रारदान् ।
 व्यानाथ्य पण्डितानुचैः ग्रामहेमाम्बरादिभिः ॥
 सत्कृत्याह स्म संगीतग्रन्थाः सम्पादिता मया ।
 नैतेऽल्पबुद्धिभिर्ज्ञेया गूढाश्चात्यन्तविस्मृताः ॥
 मनीषाभिरभिप्रायांस्तेषां ज्ञात्वा तिरोहितान् ।
 सारमुद्धृत्य संत्यज्य विरुद्धानि यथोचितम् ॥
 मार्गदेशीप्रसिद्धानि लक्षाण्यनुपमस्य च ।
 ग्रन्थेनाल्पेन सर्वेषां एतेषामर्थसंग्रहम् ॥
 कुरुध्वमैकमद्येन निश्चितार्था विपश्चितः ।
 एवमाज्ञापितैः प्राज्ञैः सलुताशाहिरुत्तमम् ।
 अचीकरदसुं नाम्ना श्रीसंगीतशिरोमणिम् ॥
 इबराहिमसस्त्राजि शूकराज्यं प्रप्रासति ।
 वर्षे चतुर्दशशते पञ्चाशीत्यधिके गते ॥
 वैक्रमार्के खवाणाभिप्रशिसंख्ये च श्रावके ।
 पदान्यपरिवर्त्तानि यानि रत्नाकरादिषु ॥
 तान्येव क्वचिदत्रापि संग्रहायाक्रमोन्यथा ।
 एतस्य लक्षणार्थत्वात्तथा ग्रन्थेषु दर्शनात् ॥
 गीतं वाद्यं च नृत्यं च संगीतमिति कथ्यते ।
 गीतवाद्ये उभे एव संगीतमिति केचन ॥
 एतदुदयं द्विधा ज्ञेयं मार्गो देशीति तत्र च ।
 ब्रह्माद्यैर्मार्गितं सम्यक् प्रयुक्तं भरतादिभिः ॥
 पुरतः पार्वतीभर्तुरशेषाभ्युदयावहम् ।
 गान्धर्वं वादनं नृत्यं यत् स मार्ग इति स्मृतिः ॥
 देशे देशे नृपादीनां यदाह्लादकरं नवम् ।
 गानं वाद्यं तथा नृत्यं तद्देशीत्युच्यते बुधैः ॥
 नृत्यं तु वाद्यमन्येति वाद्यनृत्ये उभे अपि ।
 अनुयातो यतो गीतं तत्तेनादौ प्रकीर्त्यते ॥
 गीतं सविस्तरं साङ्गं संजग्राह चतुर्मुखः ।
 अनेकधा विस्तृतं तत् ऋषिभिर्भरतादिभिः ॥

बालः श्रयानः पर्यङ्कन्तले यः स्याद्गदन् भृशम् ।
 सोऽपि गीतध्वनिं श्रुत्वा भवत्यानन्दमश्रुः ॥
 प्राग्भ्योऽप्यधिकं गीतसुखमित्यत्र को भ्रमः ।
 यन्मृगा अपि यच्छन्ति श्रुत्वा गीतानि जीवितम् ॥
 चतुर्णां पुरुषार्थानां निदा[न]मिदमेव यत् ।
 उपासते परं नार्दं मुनयोऽपि मुमुक्षवः ।
 तत्र गीतप्रकाशेऽस्मिन् क्रमेण कथयिष्यते ॥
 नादस्य जन्मस्थानानि श्रुतयः श्रुतिजातयः ।
 तासां स्वरेष्ववस्थानं सप्तशुद्धस्वरास्ततः ॥
 विहृता द्वादशामीषां विनियोगो निदर्शनम् ।
 कुलानि वर्णजात्यादिरथ ग्रामाश्च मूर्च्छनाः ॥
 शुद्धतानाः कूटतानाः तेषां संख्या सविस्तरा ।
 तानानां खण्डमेख्य नष्टोद्दिष्टावबोधकः ॥
 साधारणं प्रयोगाश्च काकल्यान्तरयोर्द्विधा ।
 वर्णलक्ष्यचतुःषष्टिरलंकाराश्च जातयः ।
 त्रयोदशविधं लक्ष्यं जातीनां गीतयस्तथा ॥
 अनन्तरं क्रमाद्ग्रामरागाणामपि लक्षणम् ।
 स्वरूपमुपरागाणां अथ रागनिरूपणम् ॥
 भाषाणां सविभाषाणां लक्ष्यं सांतरभाषया ।
 रागाङ्गभाषाङ्गक्रियाङ्गगोपाङ्गानाञ्च लक्षणम् ॥
 अथ तालः तस्य भेदौ मार्गौ देशीति तत्र च ।
 मार्गतालकलाः पाताः पञ्चानश्च चतुर्विधाः ॥
 अष्टौ मात्राः कला मानं मानं लब्धादिकस्य च ।
 द्वैविध्यं मार्गतालस्य तत्र चैककलादिकाः ॥
 भेदास्ततः खण्डसंज्ञा देशी तालाश्च तेषु च ।
 विरामादेश्च नामानि रूपाणि विविधान्यपि ॥
 देशी तालप्रत्ययाश्च क्रमात् प्रस्तारपूर्वकाः ।
 अङ्गानि गीततालानां लयाः सयतयो ग्रहाः ॥
 घातवोऽत्र प्रधानानां षडङ्गानि च जातयः ।
 शुद्धच्छाया लगश्चेति द्विधा सूडश्चतुर्विधाः ॥

प्रबन्धाः शुद्धशृङ्गस्था आलिक्रमगतास्तथा ।
 विप्रकीर्णाभिधास्तद्वत् सालंगं सूडमास्थिताः ॥
 नवरूपकनिर्माणं गुणा दोषाश्च गानगाः ।
 प्रकीर्णकेतुगान्धर्वः खरादिर्गायनौ तथा ॥
 तयोर्दोषाश्च वाग्गेयकारः शब्दाश्चतुर्विधाः ।
 गुणदोषौ च शब्दानां गीतानामपि तौ ततः ॥
 गमकाः पञ्चदश च स्थायाः यस्मैवतिस्तथा ।
 आलमिर्दिविधा सा च रागरूपकयोगतः ॥
 शरीरं तस्य च गुणाः दोषा वृन्दस्य लक्षणम् ।
 वाद्यप्रकाशे वाद्यानि वक्ष्येते दिविधान्यपि ॥
 नृत्यप्रकाशे निपुणं नृत्यानि दिविधान्यपि ।
 वक्ष्यन्ते सुलुताग्राहेरादेशेन मनौषिभिः ॥

End :

प्रयापमन्द्रादिकलाः प्राग् यदूर्ध्वस्वरान्विताः ।
 ताः क्रमादवरोहेच्चेदुगायति न यथाक्रमम् ॥

Colophons :

4A, इति पदार्थसंग्रहः; 6B, इति श्रीसंगीतशिरोमणौ
 श्रुतिलक्षणप्रकारः; 9A, °खरलक्षणप्रकाशः; 9B, इति ग्राम-
 लक्षणप्रकाशः; 11B, °मूर्च्छनाप्रकाशः; 12B, इति ग्रामद्वय-
 षड्वेताननामानि; 13A, इति ग्रामद्वयैवतानानि; 22A, इति
 कूटतानसंख्या; 23A, इति श्रीमलिकशरकश्रीसुलितानग्राहे-
 रादेशेन नानादेशौयपण्डितमण्डलीविरचिते संगीतशिरोमणौ
 तानप्रकाशः; 23B, इति नन्दावर्तग्रामतानाश्चतुर्दश । 26B,
 (In a modern hand) इति संगीतशिरोमणौ खराध्यायः ।

60.

Puruṣottama Miśra.

2513. संगीतनारायण । *Saṃgītanārāyaṇa*.

Substance, country-made yellow paper. 15½ × 5½ inches. Folia, 69.
 Lines, 10 on a page. Extent in ślokaś, 2,000. Character, Bengali. Appear-
 ance, good. Complete in four chapters.

The present MS has been described in L. VIII. 2583. Two other MSS are described in Oxf. No. 480 and L.I. 318. All the chapter colophons attribute the work to Nārāyaṇa of the Gaṅga dynasty, but the name of the real author, Puruṣottama Miśra, seems to be given at the end after the last chapter colophon.

Colophons :

31A, श्रीमन्निखिलान्ववायोत्तुङ्गगौडङ्ग [चौडङ्ग] वंशावतं [स]-
स्थाशेषगुणसद्मपद्मनाभभूमिपतितनुजन्मनो महाराजाधिराजस्य
साहित्यसंगीतार्णवकर्णधारकमलगजपतिवीरश्रीनारायणदेवस्य कृतौ
सुगीतनिर्णयो नाम प्रथमः परिच्छेदः । 36A, * * * * * वाद्य-
निर्णयो नाम द्वितीयः परिच्छेदः । 66B, * * * * * नैत्य [नृत्य]
निर्णयो नाम तृतीयः परिच्छेदः । 69A, * * * * * शुद्धप्रबन्धो-
दाहरणं नाम चतुर्थः परिच्छेदः ।

कदापि मे पापहृदानलीनमहौमहोदूषणचापि वापि ।

दोर्मूलकूलंकशशातकुम्भं भमावहृच्चारुकुचापि वापि ॥

श्रीकविरत्नपुरुषोत्तममिश्रकृतिः संगीतनारायणनाम ग्रन्थः
समाप्तः ।

61.

Subhāṅkara.

4852. संगानसागर । *Saṅgānasāgara.*

Substance, palm-leaf. 12×2 inches. Folia, I. 1-53 of which Nos. 10, 16, 24, 33, 34, 37 are missing. II. 15-18, 24, 26, 28, 33, 34, 35, 36, 38, 42, 44, 45, 46, 52, 54, 55, 56, 57, 60, 62, 63, 64, 65, 66, 67. Lines, 5 on a page. Character, Newari. Appearance, discoloured and worm-eaten. Incomplete.

The MS consists of two sets of folia, one containing section on vocal music and the other sections on instrumental music and dancing.

First set of folia.

Beginning :

उदगच्छत्पुलकाङ्कुरः स्मितमुखः श्रुत्वा + लं मङ्गलं

गौरौचञ्चललोचनाञ्चलमिलितारो विवाहोत्सवे ।

यः पाणिग्रहणच्छ [ले] लिन कुरुते तस्याः करार्कषणं

प्रोद्यद्बालमुधाकरः स भगवानस्तु प्रसन्नः सताम् ॥ १ ॥

ब्रह्मप्रधानैरथ नारदाद्यैर्देवैर्म[र्]नुष्यैर + + + मः ।

[चोरा]गोडात्मकः कापि च सामरूपः

भू + तु तुष्टिं तव विष्णुदेवः ॥ २ ॥

विजितनिखिलभृष्टचक्रवर्ती वरिष्ठः

सम[र]यविजयसम्पदस्तुभालम्बतोषः ।

प्रतिदिशमपि सर्वैर्गौयमानो यशस्वी

जयति नृपतिवर्यः श्रीजय[च]न्द्रदेवः ॥ ३ ॥

* * * * *

तत्प्रीतेरेकपात्रं विप्रतिपरगुणश्रीधरो वेदमूर्तिः

पुत्रो यो माधवस्य स्मृतिकथि[त]पथप्रस्थितः शौरिचित्तः ।

दौहित्रालम्बनामा बह्विधगुणिनः सिद्धसारस्वतस्य

प्रज्ञावित्तेन पित्रा निखिलकविकलाकेलिमालालिभृङ्गः ॥ ६ ॥

संगानसागरमसौ सुचिरं रसाद्यं

विष्णोः मुखैकवसतिर्बह्वरत्नकान्ता ।

लक्ष्मीकलानिधिनिमित्तमतीव शुद्धं

चक्रे शुभङ्करकविः कविसम्भतेन ॥ ७ ॥

मतङ्गभोजचालुक्यमुखाद्देशीगतं हृतम् ।

यच्च लक्ष्मालदेवात्र स्पष्टं कृत्वा निगद्यते ॥ ८ ॥

Colophons.

4B, इति सप्तमचक्रवर्त्तिश्री[म]ञ्जयत्तन्द्रदेवसभानन्दकविबाल-
सरस्वतीश्रीशुभङ्करविरचिते संगानसागरे गौ + + + + सकल
कथनं प्रथमस्तरङ्गः ; 47B, इति सप्तमचक्रवर्त्तिश्रीमञ्जयचन्द्रदेव-
सभानन्दकविबालसरस्वतीश्रीशुभङ्करविरचिते संगानसागरे गीतद्वीपे
श्रुत्यादि रागप्रपञ्चकथनं तृतीयस्तरङ्गः ; 53A, °तालाधिकरणं
चतुर्थस्तरङ्गः ।

प्रबन्धसूडरागादिचारुतरुमरीचिभिः ।

संगानसागरेत्राद्यो गीतद्वीपो विराजते ॥

इति गीतद्वीपः प्रथमः समाप्तः ॥

Post-colophon Statement :

संवत् ४२८ फाल्गुनकृष्णप्रतिपद्यायां तिथौ ॥ चित्रनक्षत्रः
 ध्रुवयोगे शनिश्चरवासरः । लिखितमिति ॥ राजाधिराजप्रमेश्वर-
 श्रीश्रीमदन्तमल्लदेवस्य विजयराज्ये श्रीपं + महानगरः श्रीशाहीगल-
 केयूरथायां दकोच्छ्वास्त्यदेवज्ञश्रीजसधवलदर्शनेन लिखितम् ।

Second set of folia.

Colophons (of the section on instrumental music) :

15A, इति सप्तमचक्रवर्त्तिश्रीमज्जयचन्द्रदेवसभानन्दकविबाल-
 सरस्वतीश्रीशुभङ्करविरचिते संगानसागरे तत्वाद्यकथनं षष्ठस्तारङ्गः ;
 30A, °वाद्यद्वीपे आनन्दवाद्यकथनं सप्तमस्तारङ्गः ; 33B, °वाद्य-
 द्वीपे घनवाद्यकथनमष्टमस्तारङ्गः ।

षोडशैर्लङ्कादिकोद्धृतैरगाद्या विबुधैरपि ।

संगानसागरे शस्यो वाद्यद्वीपो द्वितीयकः ॥

इति वाद्यद्वीपो द्वितीयः समाप्तः ॥

Beginning of the Section on dancing :

Fol. 33B, पूर्वं येन कृतं स्वयं भगवता नृत्यं वरं ताड्यं

गौरौप्रीतिकरं हरेण सुचिरं नत्वा तमौर्षं विभुम् ।

आचार्यं भरतं प्रणम्य शिरसा श्रीनन्दिकेशं ततः

श्रीमानेष शुभङ्करो वितनुते नृत्यस्य लक्ष्माद्युना ॥ १ ॥

मतङ्गमतमालोक्य पार्थश्रीभोजभूसुज-

स्ततः सोमेश्वरस्यापि सुस्पष्टं लक्ष्यसंयुतम् ॥

This section has no colophon.

62.

Kṣemakarna.

1195. रागमाला । *Rāgamālā.*

Substance, country-made paper. 10 × 4½ inches. Folia, 15. Lines,
 ■ on a page. Extent in ślokaś, 275. Character, Nāgara. Date, Śaṃvat
 1833. Appearance, good. Complete.

The work is attributed in the concluding verses and the colophon to Kṣemakarna in MSS described in Oxf. No. 481, IO. II. 1125 and Bik. No. 1101 as also in a MS belonging to the old collection of the Society while Meṣakarna is the name of the author as given in the present MS (Fol. 13B). The present MS has some additional matters after the concluding verse at fol. 13B. It is curious that in place of the last colophon usually found in other MSS referring to the name of the author, the present MS states that it is an extract from the *Samgīta-ratnākara*.

The present MS which contains 134 verses has the following colophons which indicate the topics dealt with :—

इति भैरवपरिवारः (Fol. 2A), इति मालवकौशिकपरिवारः (2A),
हिन्दोलपरिवारः (2A), इति दीपकपरिवारः (2A), इति श्रीरागपरिवारः
(2B), इति मेघपरिवारः (2B), इति रागस्वरूपवर्णनम् (11B), इति सङ्गीत-
रत्नाकरसारोद्धारः (13B), इति भैरवरागपरिवारः, इति मालवकौशिकपरिवारः,
इति हिन्दोलपरिवारः (14A), इति दीपकपरिवारः, इति श्रीरागपरिवारः, इति
मेघपरिवारः (14B) ।

Post-colophon Statement :

संवत् १८३३ ॥ शुभं भूयात् ॥ ग्रन्थसंख्या श्लोक २७५ ॥

63.

10243. *Rāgamālā*.

Substance, country-made paper. $6\frac{1}{2} \times 4\frac{1}{2}$ inches. Folia, 25 of which the 7th is missing. Most of the leaves are written on one side only. Lines, 11 on a page. Character, Nāgara. Appearance, fair. Incomplete.

The present MS which runs up to a portion of verse 108 covers fol. 1-12 with a line and a half of fol. 13A of the MS described under the previous number.

64.

Soma.

8321. रागविबोध । *Rāgavibodha*.

Substance, country-made paper. $10 \times 4\frac{1}{2}$ inches. Folia, 15. In Tri-pāṭha form. Character, Nāgara. Appearance, damaged and repaired. Incomplete.

The present MS contains only a portion (e.g., 24 verses) of the first chapter of the work. In it the text is accompanied by the author's own commentary. For descriptions of other MSS of the work cf. Oxf. No. 475 and Bik. No. 1105. An edition of the work was published in the Adyar Library Series (Adyar 1945).

Beginning of the commentary :

दक्षिणे लक्ष्मणो यस्य वामे ■ जनकात्मजा ।
 पुरतो मारुतिर्यस्य तं वन्दे रघुनन्दनम् ॥ १ ॥
 आर्यास्तुसमानं प्रणम्यमानं धरासुरैः प्रवरैः ।
 भाषाम्बयातयालं मुद्गलमालम्बदं कलये ॥ २ ॥
 गुरुगणपतिविधिपुञ्जीर्णत्वा निखिलकुलदेवताः स्तुत्वा ।
 कुरुते विदतिं मुह्यतिः सकलकलकुलोद्भवः सोमः ॥ ३ ॥
 अथ रागविबोधाभिधं निबन्धं विधिवत्प्रतिपाद्य रागमूलभूतश्रुति-
 खरादीनां निदानं बादं समासोक्त्या सूचयन् श्रिष्टाचारोपदिष्टमनिष्ट-
 निवारकमिष्टदायकं श्रेष्ठगुरुदेवतानमस्कारात्मकं मङ्गलमाचरति
 आर्यान्देत्यादिना ।

65.

Māṇikya.

10245. रागरत्न । *Rāgaratna*.

Substance, country-made paper. 9×5 inches. Folia, 1-4 of which folio ■ is missing. Lines, 10, 12 on ■ page. Character, Nāgara. Date Samvat 1888. Appearance, old and discoloured. Incomplete.

Beginning :

नत्वा पूर्णोनुवक्त्रां कमलभवसुतां भारतीं भासयन्तीं
 वीणावाद्यं वहन्तीं विमलतरतुं पुस्तकं धारयन्तीम् ।
 विघ्नान् संवारयन्तीं भवजलधिगतान् मानवांस्तारयन्तीं
 शर्मा माणिक्यनामा मतिमनुगतवान् रागरत्नं
 तनोति ॥ १ ॥

भेदान् वक्ष्येऽथ रागाणां सारस्वतमतेन वै ।

तत्रादौ भैरवाख्यस्य स्तुतिः पुत्राश्च तत्तूषाः ॥ २ ॥

End :

उपाध्यायेनै[ष]शश्रीज[य]दुनन्दनसूनुना ।
माणिक्येन कृतो ग्रन्थो रागरत्नः सतां मुदे ॥

Colophon :

इति श्रीमदुपाध्याय[य]जदुनन्दनसूनुना माणिक्येन कृतो रागरत्नः
समाप्तः ॥

Post-colophon Statement :

वैशाखमासि कृष्णपक्षे ति ३ गुरुवासरे पुस्तकमिदं लिख्यते
तुलसीरामशुक्लेन मिस्रसादासपठनार्थं सम्बत् १८८८ ॥

66.

Jāyasenāpati.

1112. नृतरत्नावली । *Nṛitaratnāvalī*.

Substance, country-made paper. 9×4 inches. Folia, 1-30. Lines, 12 on a page. Extent in ślokas, 900. Character, Nāgara. Appearance, old. Incomplete.

Colophons :

Fol. 14A :—इति श्रीमहाराजाधिराजगणपतिदेवगजसाध-
निकजायसेनापतिविरचितायां नृतरत्नावल्यां करणाङ्गहारविरेचनं
नाम चतुर्थोऽध्यायः ।

Fol. 18A :—०देशास्थानककरणभ्रमरीलक्षणं नाम पञ्चमो-
ऽध्यायः ।

Fol. 26A :—०पाटचारीलास्याङ्गतिलक्षणं नाम षष्ठोऽध्यायः ।

Initial portions of the work are missing in the present MS, though the folia are numbered from 1. It begins in the middle of a verse. A reference to the date of composition and an eulogy of the patron will be found in the following extract (fol. 14A):

भवन्ति घरणीयालाः प्रायेणाभिनवप्रियाः ।

अतस्तत्प्रतीयेद्यापि यदयदुत्पाद्यते नवम् ॥

नृत्तं तत्र स्मृतं देशी तत्तद्देशजनैश्च यः ।

भूतं शास्त्रमुखा[ज]ज्ञेयं भविष्यं नावगम्यते ॥

भवन्निरूपणीयं स्यान्नृत्तं देशीति संज्ञितम् ।
 इदानीं भारते वर्षे काले वैवस्वतेऽन्तरे ।
 कलौ जातेषु वर्णेषु भूतनावाप्तिसागरैः ॥
 मितेऽनन्दसंज्ञेऽब्दे जगदानन्ददायिनि ।
 प्रश्वत्कुवलयोत्तसे यशःप्रालेयरोचिषि ॥
 प्रतापतपनप्रौढे प्रोघितारातिमानसे ।
 प्रस्त्रप्राणानिराहारक्षीयकौक्षेयकोरगे ॥
 विश्राणनं पयःपूरनिधौतकलिकल्मषे ।
 त्यागधिकृतराधेयकामधेसुसुरद्रुमे ॥
 रूपलावण्यसौभाग्यसजीवमकरध्वजे ।
 तूर्यञ्जितयविज्ञानरहस्तत्त्वविशारदे ॥
 मार्गदेशीविभागस्य विवेचनविचक्षणे ।
 महाराजाधिराजेस्मिन् गणपत्यवनौश्वरे ॥
 समुद्रमेखलां नोमे(?) बाहुना रक्षति क्षमाम् ।
 या देशी वर्तते लोके सास्त्राभिः कथ्यते स्फुटम् ॥

Anonymous

67.

10615. संगीतचिन्तामणि । *Saṅgītacintāmaṇi*.

Substance, country-made paper. 8×4 inches. Folia, 1-2 and 1-3. Lines, 11 on a page. Extent in ślokas, 150. Character, Nāgara. Appearance, old, discoloured and worm-eaten.

This deals with the origin of the Rāgas. There are altogether three sections (presumably metrical extracts from one or more works) with three colophons :

2A, श्रीरुद्रनारदसं. रागरागिणीसं. 2B, इति कोहल-
 विरचिते संगीतचिन्तामणौ रागोत्पत्तिः ।

3B, इति श्रीसंगीतचिन्तामणौ उमामहेश्वरसंवादे संकीर्णराग-
 विवेकः ।

There are three introductory lines to the three sections :

1A, अथ मतङ्गमते रागसम्भवः । 2B, संगीतचिन्तामणौ
 रागाणामुत्पत्तिविशेषः । 1A (of the second set of fol.),
 अथ संगीतचिन्तामणौ संकीर्णरागविवेकः ।

68.

8316. गानशास्त्र । *Gānaśāstra*.

Substance, country-made paper. $11\frac{1}{2} \times 4\frac{1}{2}$ inches. Folia, 9. Lines, 10 on a page. Extent in ślokas, 250. Character, Nāgara. Appearance, worm-eaten and repaired. Complete (?).

This is of the type of a digest containing extracts from different works. Of references to other authors and works mention may be made of *Skānda* (Fol. 3B), *apara* (Fol. 4A), *samgītasāra* (Fol. 8A), *Padmapurāṇa* (Fol. 9A).

Topics dealt with in the work :

नादप्रशंसा (Fol. 2B), गायकलक्षणानि, रागोत्पत्ति, रागनामानि (3B), रागवेला (4B), अष्टप्रहराणां नामानि (5A), गीतस्य चौरफलम्, रागाणां ध्यानं (5B), तालनामानि (7B), नृत्यप्रकर्णम् (8B), नृत्य[नाच ?]फलम् (8B) ।

Beginning :

प्रणम्य भरतो भक्त्या सर्वदा शिवदं स्वयम् ।
गीतस्य लक्षणं प्राह वादिमत्तगजाङ्गुशम् ॥
धर्मार्थकाममोक्षाणां साधनं गीतमुच्यते ।
यत्ततस्तु प्रयत्नेन गेयं श्रोतव्यमेव च ॥ २ ॥
गुरुदेवद्विजातीनां यत्पुरो गीयते नरैः ।
तद्धर्माय भवेत्तेषां स्वर्गाय विजयाय च ॥ ३ ॥
भूमिपार्थन्तु यत् गीतं तत्सर्वं जनयेत् फलम् ।
सम्मानसम्पदः प्राप्तिं प्रसिद्धिं च धरातले ॥ ४ ॥
यद् गीतं रमणीकर्णे मधुरं याति कृत्स्नशः ।
तेन काममवाप्नोति यद्यपि स्याद्विरूपकम् ॥ ५ ॥
स्नेच्छया वर्त्तमानोऽपि गीयते यत् स्वशक्तितः ।
तन्मोक्षाय भवेत्तेषां निष्कामं च न संग्रहः ॥ ६ ॥
नाचं नृत्यं तथा नृत्तं त्रेधा तदिति कीर्तितम् ।
नाचभेदं ददौ पूर्व भरताय चतुर्मुखः ॥ ७ ॥
ततश्च भरतः सार्द्धं गन्धर्वाप्सरसां गणैः ।
नाचं तथा नृत्यमग्रे शम्भोः प्रयुक्तवान् स्वयम् ॥ ८ ॥

प्रयोगमुद्धृतं स्मृत्वा स्वप्रयुक्तं तथा हरः ।
 तन्तुना खगगाग्रस्था भरतान्यदीदिशत् ॥ ९ ॥
 लास्यमस्यायजप्रौत्वा पार्वतीशमदीदिशत् ।
 बुद्धार्थतां + + + मतेभ्यो मुनिरादरात् ॥ १० ॥
 पार्वती त्वनुशास्ति स्स लास्यं बाणात्मजामुखाम् ।
 तूर्याद्धारवती गौर्यः ताभिः सौराष्ट्रयोधितः ॥ ११ ॥
 तोभिस्तु शिद्धिता नार्यो नानाजनपदास्पदाः ।
 एवं परम्पराप्राप्तं एतल्लोके प्रतिष्ठितम् ॥ १२ ॥

End :

नाममात्रं मया प्रोक्तं भाषितं भरतादिभिः ।
 यत्तेषां लक्षणं ज्ञेयं नानागीतकसंग्रहे ॥ १६६ ॥

Colophon :

इति भरतादिहते गानशास्त्रे नाट्यवर्गः ।

69.

10144. संगीतकौतुक । *Saṅgītakautuka.*

Substance, country-made paper. 8×5 inches. Folia, 8. Lines, 12 on a page. Character, Nāgara. Appearance, fresh. Incomplete at the end.

Beginning :

कौशल्याहृदयानन्दं नत्वा श्रीरघुनन्दनम् ।
 तत्प्रसादात् करिष्येहं संगीतं नाम कौतुकम् ॥
 ग्रन्थान्तरे यदस्यत्वं तदिह स्पष्टमुच्यते ।
 यन्मोक्तं तत्र तदग्रश्लादाकृत्य लिख्यतेऽधुना ॥
 प्रसिद्धमुपयुक्तं च संम्यक् तच्च निरूप्यते ।
 विचार्यते च युक्त्यातो विशेषोस्मिन्निति स्फुटम् ॥
 प्रयोजनं चतुर्वर्गं(ः)प्राप्तिरत्र प्रकीर्तितम् ।
 तस्मादारम्भनीयं स्याच्छास्त्रं विहितशासनात् ॥
 अथोत्पत्तिं प्रवक्ष्यामि शास्त्रस्यास्य पितामहात् ।
 पूर्वं कृतयुगे चैव वृत्ति[वृत्ते] स्वायम्भुवेन्तरे ॥
 त्रेतायुगे संप्रवृत्ते मनोर्वैवस्वतस्य तु ।
 महेन्द्रप्रमुखैर्देवैरुक्तः किल पितामहः ॥

क्रौडनीयकमिच्छामः अर्थं दृश्यं च यद्भवेत् ।
 न वेदव्यवहारोऽयं आद्यः श्रुतस्य जातिषु ॥
 तस्मात् खजापरं वेदं पञ्चमं सार्ववर्णिकम् ।
 एवमस्त्विति तानुक्ता देवराजं विवृण्व च ॥
 सस्मार चतुरो वेदान् योगमास्थाय तत्त्ववित् ।
 नाद्यवेदं ततश्चक्रे सर्ववेदाङ्गसम्भवम् ॥

.....

The authorities consulted :

- 2A. गिरिशंकेशवपद्मभुवस्ततो भरतकश्यपदन्तिलकौहलाः ।
 मुनिमतङ्गविशाखिलकम्बलाः श्वतरवाध्वशतक्रतुराहलाः ॥
 पवनसूनुदशान्धनक्षया तदनु नारदतुम्बुरुर्जयाः ।
 गिरिशवाहनपार्ष्णिकदुर्जका गिरिसुतापरमर्दिगणेश्वराः ॥
 नवीना ये च संगीते लोल्लटोद्भटशङ्कराः ।
 भट्टाभिनवगुप्तश्च श्रीमत्कीर्त्तिधरस्तथा ।
 तन्मतानि समालोच्य ग्रन्थोऽयं क्रियते मया ॥

70.

1139. संकीर्णरागलक्षण । *Saṅkīrṇarāgalakṣaṇa.*

Substance, country-made paper. $5\frac{1}{2} \times 4$ inches. Folia, 6. Lines 11 on a page. Extent in ślokaś, 67. Character, Nāgara. Date, Samvat 1798. Śaka 1663. Appearance, old. Complete.

A MS of a work of the same name is referred to in Bik. p. 709.

Beginning :

अथ संकीर्णरागो लिख्यते ॥
 ध्वनिरव्यक्तमानादो व्यक्तस्तु स्वर उच्यते ।
 उच्चैर्नौचैस्तथा मध्यवृत्त्यासौ सप्तधा भवेत् ॥ १ ॥
 षडजर्षभगान्धारमध्यमादिर्य उच्यते ।
 तत्सन्दर्भविशेषस्तु रागः स्याज्जनरञ्जनात् ॥ २ ॥
 स च शुद्धादिभेदेन भैरवादिश्चेकधा ।
 तदाश्रितास्तु ये रागा ज्ञेयास्ते रागमालया ॥ ३ ॥
 शुद्धसारङ्गयोर्भेदा ज्ञातव्या पूर्व एव ये ।
 संकीर्णानान्तु रागाणां प्रकारः कथ्यतेऽधुना ॥ ४ ॥

End :

शोरठौलङ्कदहनौ भजेते चेद्विलावलम् ।
तदा सङ्क्रमणो रागः सूक्ष्मः संक्रमणो यथा ॥ ६५ ॥
देशीकारश्च वङ्गालो रामकर्यथ गुर्जरौ ।
एकत्रैताः प्रणीयन्ते बह्वली गुर्जरौ भवेत् ॥ ६६ ॥

Colophon :

इति संकीर्णरागलक्षणम् ।

Post-colophon Statement :

संवत् १७६८ शके १६६३ आश्विनकृष्ण २ भौमे लिखितम् ॥

YUDDHA-ŚĀSTRA

71.

Śārṅgadharma.

8059. वीरचिन्तामणि । *Viracintāmaṇi*.

Substance, country-made paper, white on one side and yellow on the other. Folia, 25. Lines, 6 on a page. Extent in ślokas, 230. Character, Nāgara. Appearance, good. Complete in 218 verses.

This is the same as the *Dhanurveda* section of the *Śārṅgadharapaddhati* (B.S.S.—pp. 263–290).

Colophon :

इति भगवतो व्यासस्य धनुर्वेदशार्ङ्गधरविरचिता वीरचिन्तामणिः समाप्तम् ।

Post-colophon Statement :

संवत् १८६४ साल मिति ज्येष्ठमासे शुक्लपक्षे त्रयोदश्यां पुण्य-
तिथौ अनुराधानक्षत्रे साध्ययोगे गलकर्णे सोमवारे । एतद्दिने
समाप्तोयं शारङ्गधरविरचिते वीरचिन्तामणिः सम्पूर्णति ।

72.

8276. [*Viracintāmaṇi*].

Substance, country-made paper. 9×4 inches. Folia, 21. Lines, 6 on a page. Folia, 21. Lines, 6 on a page. Extent in ślokas, 230. Character, Nāgara. Date, Samvat 1857. Appearance, good. Complete.

Though same as above the work is referred to as *dhanurvidyā* of Śiva.

Colophon :

इति श्रीशिवोक्ता धनुर्विद्या समाप्तः ।

Post-colophon Statement :

संवत् १८५७ आश्विनादि ५८ चैत्रमासे कृष्णपक्षे द्वितीयाय
लेख्यः ।

73.

Rāmacandra.

1835. **समरसार ।** *Samarasāra.*

Substance, country-made paper. $10 \times 4\frac{1}{2}$ inches. Folia, 10 of which the second and the third are both marked 2, apparently being later restorations of original folio No. 2. Lines, 14 on a page. Extent in ślokas, 200. Character, Nāgara. Date, Samvat 1768. Appearance, old., Complete in 86 verses.

A number of MSS of the work are noticed in IO. V. 3117-20 and IO. 6446. About a dozen are found in the Indian Museum collection belonging to the Society (vide Nos. 8121, 8129, 8139-8144.)

Post-colophon Statement :

संवत् १७६८ चैत्रशुक्ल ११ चन्द्रे लक्ष्मीनाथसुतकामेश्वरेण
लिखित्वा दत्तः ।

74.

9553. *Samarasāra.*

Substance, country-made paper. $12 \times 4\frac{1}{2}$ inches. Folia, 9. Lines, 10 in a page. Extent in ślokas, 200. Character, Nāgara. Date, Samvat 1884. Appearance, fresh. Complete in 86 verses.

The present MS is accompanied all through by marginal notes.

Post-colophon Statement :

संवत् १८८४ लिखितं रामरत्नमिश्रः कात्यां मध्ये ।

75.

5560. *Samarasāra.*

Substance, country-made paper. 11×5 inches. Folia, 26. In Tri-pāṭha form. Character, Nāgara. Date, Samvat 1918. Appearance, fresh. Complete.

In the present MS the text is accompanied by the commentary of Bharata.

Post-colophon Statement :

श्रीसंवत् १९१८ । भाद्रपदमासे कृष्णपक्षे तिथौ ॥ मन्दवास्तरे
विद्याधरद्विवेदेन लिखितं काश्यां ॥ श्रीः ॥ स्वार्थं परार्थञ्च ॥

76.

Bharata.

1846. *Commentary on the Samarasāra.*

Substance, country-made paper. 10×4 inches. Folia, 24. Lines, 10, 11 on a page. Extent in ślokas, 500. Character, Nāgara. Appearance, old and pasted. Complete.

The present MS of the commentary styled *Samara-sārasaṃgrahaṭīkā* contains a number of colophons, one at the end of a topic, not separately indicated in the text. The first and last verse as given in IO. V. 3117 do not occur either in the present or in the previous MS. The last colophon refers to the author of the text as Rāmacandra Somapāyī while he is generally known as Somayājī.

ŚYAINIKA-ŚĀSTRA

77.

Rudradeva.

9961. श्यैनिकशास्त्र । *Syainikaśāstra.*

Substance, country-made paper. 4×9 inches. Folia, 2-18. Lines, 12 on a page. Extent in ślokas, 300. Character, Nāgara. Appearance, old. Incomplete.

An edition of the work complete in seven chapters has been published in the *Bibliotheca Indica* (Calcutta, 1910). The present MS begins at I. 8 and ends at VII. 4.

78.

8245. *Syainikaśāstra*.

Substance, country-made paper. $10\frac{1}{2} \times 4\frac{1}{2}$ inches. Folia, 1-15 of which folio 1 is a later restoration. Lines, 11 on a page. Character, Nāgara. Extent in ślokas, 310. Appearance, discoloured. Incomplete.

The present MS runs up to a portion of VI. 25.

Anonymous.

79.

8244. *श्यैनिकशास्त्रवृत्ति । Commentary on the Syainikaśāstra*.

Substance, country-made paper. $9\frac{1}{2} \times 4\frac{1}{2}$ inches. Folia, 12. Lines, 22 on a page. Extent in ślokas, 800. Character, Nāgara. Appearance, old and discoloured. Incomplete.

This contains an anonymous commentary of the nature of short notes and runs up to the middle of the seventh chapter. Occasionally it discusses readings of the text.

Beginning :

कर्त्तव्यविघ्नविघातकनतिस्तुतिरूपं मंगलमाचरति त्रैलोक्येति ।

80.

8274. *गरुडसारतन्त्र । Garuḍasāratāntra*.

Substance, country-made paper. 9×4 inches. Folia, 5-30. Lines, on a page. Character, Nāgara. Appearance, old and discoloured. Incomplete.

The title is given on the top of the first fol. in a different hand.

Topics dealt with :

5B, श्येनबलं; 6A, इति श्येनदृष्टयः; 6B, इति श्येनायुः-
प्रमाणं; 11B, इति श्येनवशौकरणं; 22B, इति शाखाभेदाः;
24A, भूमिपातः; 24B, इति तमः; 25A, इत्यपस्मारोन्मादौ;
25B, इत्यपररतिः; 26B, इति वातरोगाः; 27A, इति
साधारणरोगाः; 27A, अथोदररोगाः; 30A, अथ शिरोरोगाः ।

CATURAṄGA-ŚĀSTRA

81.

Giridhara.

10326. चतुरङ्गरचना । *Caturāṅgaracanā*.

Substance, country-made paper. $9 \times 3\frac{1}{2}$ inches. Folia, 5. Lines, 7 on a page. Extent in ślokas, 70. Character, Nāgara. Date, Saṃvat 1738. Appearance, discoloured. Incomplete.

The present MS contains three chapters of the work (Fol. 2B, 3A, 4B) which may be part of a bigger work called *Śataraṅjinī* and described in *Bik.* No. 1546. The last two lines of the work, as quoted in *Bik.*, constitute the second half of the sectional concluding verse, which occurs *mutatis mutandis* at the end of each of the three sections found in the present MS. The work which belongs to *Buddhiśāstra* (Fol. 2B, 3A, 4A) is stated to have been composed for satisfying the curiosity of children (क्रमेण वक्ष्ये शिशुकौतुकार्थं सन्तोऽपि सन्तोषवद्वा विमृश्य— Fol. 3A). The author refers to his father, uncle and grandfather as well as to his paternal home on the *Godāvarī* :

गोदोसरतटनिकटे प्रकटं पुटभेदं च गोलाख्यम् ।

तत्रासौत्सुबुधस्तत्सून् स्तो नृसिंहशिवौ ॥

ज्योतिर्विच्छिन्नवस्तुशङ्करसुत..... (Fol. 4A-B).

For a detailed account of the works described here as also other Sanskrit works on the game of chess cf. C. Chakravarti, *IHQ*, XIV. 275 ff.

Beginning :

अथ प्रवक्ष्ये शतरङ्गाख्ये

चक्रेऽत्र मन्त्रौ विषये विशेषम् ।

तथोद्भयानेपि विशेषमन्यत्

पूर्वोक्तिरीत्या विदुषां विचिन्त्यम् ॥ १ ॥

End :

ज्योतिर्विच्छिन्नसूनुशङ्करसुतश्चक्रैवलम्बे क्रमाद्
यानं सत्तरगस्य सद्विरिधरः सौख्यप्रदं श्रीमताम् ।
आलस्यापहरं विदां च जयदं तद् यो नरो जानते
स क्रीडन्ननिशं न यात्यपरसत्कार्ये मुदार्थोपि सन् ॥

Colophon :

इति चतुरङ्गरचना समाप्ता ।

Post-colophon Statement :

संवत् १७३८ शक १६०३ वर्षे फाल्गुन वदि ११ भौमे दीक्षित-
श्रीरामात्मजवैजनाथेन लिखितं काश्या मध्ये ।

82.

Triveṅgaḍācārya.

8322. विलासमणिमञ्जरी । *Vilāsamaṇimañjarī.*

Substance, country-made paper. $12 \times 6\frac{1}{2}$ inches. Folia, 22 and 15. Lines, 6-17 on a page. Character, Nāgara. Appearance, good. Incomplete.

The work complete in four chapters dealing with one hundred problems of the game of chess has been edited with a Marathi translation by G. R. Kulkarni Haldikar (School and College Book Stall, Kolhapur, 1937). The present manuscript as well as another belonging to the Indian Museum Collection (No. 33) contain Chapters I and III with the two initial verses of Chapter IV, accompanied all through by notes in Marathi.

Anonymous.

83.

8222. शतरञ्जकुतूहल । *Śatarañjakutūhala.*

Substance, country-made paper. $10\frac{1}{2} \times 4$ inches. Folia, 2. Lines, 15 in all. Character, Nāgara. Appearance, fair. Complete in nine verses.

The work has been published on the basis of the manuscripts of the Society in the Sanskrit Sahitya Parishat Series (Calcutta, 1946).

84.

9737. *Śatarañjakutūhala.*

Substance, country-made paper. $8\frac{1}{2} \times 6\frac{1}{2}$ inches. Folia, 4. Lines, 10, 11 on a page. Extent in ślokas, 50. Character, Nāgara. Appearance, fair. Complete in eight verses.

The text is accompanied here by an anonymous commentary.

85.

8223. शतरञ्जकुतूहलटीका । *Commentary on the Śatarañjakutūhala.*

Substance, country-made paper. $10\frac{1}{2} \times 4\frac{1}{2}$ inches. Folia, 2. Lines, 12 on a page. Extent in ślokas, 40. Character, Nāgara. Appearance, fair. Complete with commentary on nine verses.

Post-colophon Statement :

संवत् १९१४ पौषसुदि द्दश्या १३ सोनिवासरे लिखितमिदं
श्रीमदक्षरपाठशालाविद्यार्थिनामुपहृतये ॥

RATNA-PARĪKṢĀ-ŚĀSTRA

86.

Agastya.

8489. रत्नपरौक्षार्णव । *Ratnaparīkṣāṛṇava.*

Substance, country-made paper. 10×4 inches. Folia, 31. Lines, 7 on a page. Extent in ślokas, 500. Character, Nāgara. Appearance, old and discoloured. Complete.

An edition of the work was published under the title *Agastimata* by Ramdas Sen at the end of his Bengali work *Ratnarahasya* (Calcutta, 1884).

Beginning :

ऋषय ऊचुः ।

पृच्छन्ति मुनयः सर्वे कृताञ्जलिपुटाः स्थिताः ।

मुनीनां त्वं मुनिश्रेष्ठो मुनीन्द्राय नमोस्तु ते ॥

देवदानवदैत्येन्द्रविद्याधरमहोरगैः ।
किरीटकटिसूत्राणां कण्ठाद्याभिरणेषु च ॥
तत्तत्स्थितानां रत्नानां कथयोत्पत्तिकारणम् ।

अगस्तिरवाच ।

मुनीनां वचनं श्रुत्वा मुनिश्रेष्ठोऽब्रवीन्मुनिः ॥
उत्पत्तिमाकरान् वर्णान् जातिदोषगुणांस्तथा ।
मूल्यं मण्डलकं चैव ग्राहकं हस्तसंज्ञया ॥
श्रेष्ठो वै पूर्वदेवानां बलो नाम महासुरः ।
त्रिदिवेशोपकाराय त्रिदशैः प्रार्थितो मखे ॥

Colophons :

6B, इति वष्पपरीक्षा; 12A, इति मौक्तिकपरीक्षा; 18A, इति पद्मरागपरीक्षा; 21A, इतीन्द्रनीलपरीक्षा; 23B, इति मरकतपरीक्षा; 25A, इति लशुनपरीक्षा; 25B, इति पुष्करागपरीक्षा; इति गोमेदपरीक्षा; इति स्फटिकपरीक्षा; 31B, इति मणिपरीक्षा समाप्ता ।

87.

Caṇḍeśvara.

8265. **रत्नदीपिका ।** *Ratnadīpikā.*

Substance, country-made paper. 10×4 inches. Folia, 1-7. Lines, 8 on a page. Extent in ślokas, 118. Character, Nāgara. Date, Samvat 1703. Appearance, old and discoloured. Complete.

The Bhandarkar Oriental Research Institute MS, No. 1022 of 1884-87, complete in 6 *jyotiḥs*, gives the name of the author as Caṇḍeśvara. An edition of the work is published in the Madras Government Oriental Series, No. LXXVIII.

Beginning :

तुलापुरुषादिकं दत्त्वा रत्नधेन्वादिदत्तया ।
चक्रं चण्डेश्वरः श्रीमान् विचित्रां रत्नदीपिकाम् ॥ १ ॥
व्यासागस्त्यवराह्यादिसुनीनां रत्नसागरात् ।
निर्मथ्य ज्ञानशैले[न] नानारत्नमुदाहृतम् ॥ २ ॥

पञ्चरत्नानि मुख्यानि चोपरतचतुष्टयम् ।
 लिख्यते चात्र संहितेषु यथामूल्यं यथागुणम् ॥ ३ ॥
 वच्चं च मौक्तिकं चैव माणिक्यं नीलमेव च ।
 ज्यैष्ठ्यं मारकतं चैव महारत्नानि पञ्चधा ॥ ४ ॥
 उपरत्नानि चत्वारि कथयामि षट्शुद्धं तत् ।
 गोमेदं पुष्परङ्गं च वैदूर्यं च प्रवालकम् ॥ ५ ॥

Post-colophon Statement :

शुभमस्तु संवत् १७०३ समये नाम वैशाख सुदि ३ बुधवासरे
 कश्च पुस्तक लि० ।

CAURYA-ŚĀSTRA

Anonymous.

88.

4847. षण्मुखकल्प । *Ṣaṇmukhakaḥkalpa.*

Substance, palm-leaf. $6 \times 1\frac{1}{4}$ inches. Folia, 67. Lines, 6 on a page.
 Extent in ślokas, 600. Character, Nāgara. Appearance, old and dis-
 coloured. Complete.

The work contains incantations and descriptions of magic rites.

Beginning :

ॐ नमः षण्मुखकुमाराय । अथातोत्तरसत्रकस्य योगः . . . मि ।
 तत्प्रतिकलकर्मणि भवन्ति । सर्षपमूलतन्त्रे मकाराय . . . योगानि
 सिध्यन्ति । अथातो कर्माणि भवन्ति । अन्तर्धानं । पाद-
 प्रतिचारणः । अङ्गनयोगः । मार्गसहरणः । परविद्याच्छेदनः ।
 बस्तुविद्यास्तैलकौकरणं । दृष्टिस्तम्भनं ।

End :

ॐ महामयूरा हरिणि स्वाहा । सुक्रानेत्रम्बलाकनेत्रं कपिञ्जल-
 नेत्रं । गिरिकर्णिकासमायुक्तं पारावतरुधिरेण गुटिकां कारयेत् ।
 ते मुखे कृत्वा विषकालकूटाम्बानप्रभव ॥ सक्तं परिचाप्य प्रभूतो-
 दकम्पिवेत् ॥ दिगुणमन्य भुञ्जयति ।

Colophon :

षण्मुखकल्प समाप्तमिति ।

Topics dealt with :

अन्तर्धान (2B), पादप्रवारण (3B), अङ्गुल (5B), मार्ग-
संहरण (6B), परविद्याहेदन (7A), वस्तुविद्या (12A), भेलकौ
(12B), दृष्टिवन्ध (13B), ताडोद्घाटन (14B), कपाटोद्घाटन
(15A), द्रव्यपरौक्षा (15B), दृष्टिस्तम्भन (16A), परचित्ता-
कर्षण (16B), हृदयस्तम्भन (17A), परचित्ता....(17B),
सेनाभङ्ग (18B), देवनरादिवेशीकरण (19A), ग्रहावेसन
(19A), स्वस्थानवेसन (19B), जनस्तम्भन (20A), यत्तसमय-
स्थापन (22B), प्रहरसंक्रामेन (23A), देववर्षापण (23B),
पर्वतविदारण (24A), प्रसादभङ्गन, वृक्षपातन (25A), वायु-
विनासन (25B), कुष्ठकरण (26A), बन्धनमोक्ष (27A),
कौलकसाधन (27B), स्नानावाससर्वभूतवशीकरण (28A),
विनायकसमयस्थापन (28B), रक्तघटासाधन (29A), पूर्वदौ-
तिज्ञास्त्र (32B), आवेसन (37B), अग्निस्तम्भन, कुष्ठविदारण
(40B), रुद्रसेनकल्प (41A), सान्तिकदेवकरण (41B), नगर-
शान्ति (41B), मुद्राकल्प (42B), चोरमानशास्त्र (45A), पट-
विधान (47A), गन्ध (48A), कौलकसाधन (51A), रक्तपटा-
साधन (51B), कर्कटयोग (52B), धूपकरण (53B), जयोग
(55A), गुटिकायोग (57B), द्वितीय गुटिकायोग (62A) ।

APPENDIX

89.

Agastya

4822. रत्नशास्त्रसंहिता । *Ratnaśāstrasamhitā.*

Substance, palm-leaf. 12×2 inches. Folia, 1-63 of which the following are missing 4, 12, 25, 28, 33, 34, 49, 51, 52, 53, 56, 57, 59 and 62. Lines, 5 on a page. Character, Nāgara. Appearance, old and discoloured. Incomplete.

This work is different from and much bigger than the other work attributed to the same author and described under No. 86 above. It deals with various matters concerning *ratnas*, e.g., classes, source, uses, etc.

Beginning :

सोदयामृत + + + + + जगत्त्रयं ।
 सार्धं चूडामणिं नत्वा रत्नशास्त्रं प्रकाश्यते ।
 धर्मार्थकाममोक्षाणां साधनं पुरुषार्थकृत् ॥
 + + + + + परिज्ञाता + सिद्धिरुपजायते ।
 तं च रत्नाकरतटे जगाद मुनिसत्तमः ।
 ऋषीणां पृच्छतां शास्त्रमगस्त्यो रत्नतत्त्ववित् ।
 चतुर्विंशतिसाहस्रं स्पष्टार्थपद + + + + ।
 + + + + मिदं तत्त्वं संक्षेपार्थविनिर्णयं ।
 कृतिप्रपञ्चमुज्झित्वा लक्षणाधिक्रियात्म + ।
 प्रकाश्यन्ते चतुर्वर्गाः साधनाय मनोभिषां ।

Colophons :

- इत्यागस्त्ये रत्नशास्त्रे संहितायां रत्नबीजाध्यायः प्रथमः ।
 • उद्भवस्थाने बलोपग्रहो नाम द्वितीयोऽध्यायः ।
 • रत्नबीजानयनस्तृतीयोऽध्यायः । समाप्तं समुद्भवस्थानं ।
 • जा + + + + + ।
 • जातिस्थाने पद्मरागजातिनिर्णयोऽध्यायः षष्ठः ।
 • वैदूर्यचन्द्रकान्तजाति नवमोऽध्यायः ।
 • विशेषजातिमरकतविचारो नामाध्यायो दशमः समाप्तः ।
 जातिसंस्कारः ।

- आकारस्थाने मुक्ताकरविचारो एकादशमोऽध्यायः ।
 - वच्चाकरविचारो नामाध्यायो दशमः । (?)
 - चन्द्रकान्ताद्याकरविचारो नामाध्यायः पञ्चदशमः ।
 - पुलकाकरविचारो नामाध्यायः षोडशः ।
 - कर्केतनादिमणिविचाराध्यायोऽष्टादशमः ।
 - प्रमाणस्थापने परिमाणोद्देशे नामाध्यायः त्रयोविंशः ।
 - व्यवहारभाषाध्यायः षड्विंशः ।
 - रत्नप्रमाणनिष्ठाध्यायः सप्तविंशः ।
 - पद्मराग + + + + + ध्यायस्त्रिंशः ।
 - रत्नमाहात्म्याध्याय एकत्रिंशः । समाप्तं महास्थानं ।
 - रत्नधारणाध्यायो द्वात्रिंशः । समाप्तं रत्नधारणास्थानं ।
 - रत्नबन्धस्थाने उक्त बन्धाध्यायस्त्रयत्रिंशतिमः ।
 - बन्धस्थाने अङ्कुरीयकपत्रविचारो नामाध्यायश्चतुस्त्रिंशः ।
 - + + + स्थाने पत्रमार्गाध्यायः पञ्चत्रिंशः ।
 - प्रतिजातिविचाराध्यायः समाप्तो विंशं (?) समाप्तं प्रति-
जातिस्थानं ।
 - मणिजातिविकल्पाध्यायोऽष्टात्रिंशत् समाप्तं मणिजातिस्थानं ।
 - छत्रिमसंकरविधाने मुक्ताफलकृत्याध्यायः एकोनचत्वारिंशः ।
 - वच्चाकृतिविचाराध्यायश्चत्वारिंशत् समाप्तं कृत्तिसंस्थानं ।
 - परिकर्म्मविचाराध्याय एकचत्वारिंशत् समाप्तं परिकर्म्मस्थानं ।
 - रागप्रवर्द्धनाध्यायो द्विचत्वारिंशत्
 - दुष्टाङ्गभेदनाध्यायः । त्रिचत्वारिंशत् समाप्तं भेदस्थानं ।
 - रत्नगुणनाध्यायः पञ्चचत्वारिंशत् समाप्तं गुणार्जनस्थानं ।
 - रत्नोपनयने देवताराधनाध्यायः समाप्तं रत्नोपनयनस्थानं ।
 - रत्नबीजसमानाध्यायः । समाप्तं रत्नबीजसमाधानस्थानं ।
 - सिद्ध्याध्यायः समाप्तं सिद्धिस्थानं ।
- इत्यागस्त्ये रत्नशास्त्रे महासंहितायां द्वादशसाहस्रं सारतत्त्व-
समुच्चये काकलाभविकल्पनाध्यायः समाप्तमगस्त्यरत्नशास्त्रं
रत्नसंहिता समाप्ता ॥

INDEX

TITLES

- अनङ्गरत्न 10-12
 आनन्दसञ्जीवन 55
 कन्दर्पचूडामणि 25
 कन्दर्पतन्त्रप्रदीपाष्टकटीका 34
 कादम्बरसूत्रतात्पर्यार्थप्रकाशककारिका-
 विवरण 5
 कादम्बरौखीकरणसूत्र (संवाख्यान) 4
 कामसूत्र 1-3
 कौकशाक्षर 32
 गङ्गसारतन्त्र 80
 गानशास्त्र 68
 गान्धर्वविद्या 47
 चतुरङ्गरचना 81
 नृत्तरत्नावली 66
 पञ्चमसंहिता 54
 पञ्चसायक 13-14
 प्रयोगनवरत्न 33
 प्रासादमण्डन 41
 मन्मथसंहिता 30
 मानसोल्लास 35
 रतिकल्लोलिनी 29
 रतिमञ्जरी 6
 रतिमञ्जरी 26-28
 रतिरहस्य 20-23
 रतिरहस्यकौतूहल 31
 रतिरहस्यदीपिका 24
 रत्नपरीक्षार्णव 86
 रत्नदीपिका 87
 रत्नशास्त्र 89
 रागमाला 62-63
 रागरत्न 65
 रागविबोध 64
 राजवल्लभमण्डन 39-40
 रूपावतार 44
 वास्तुमण्डन 42
 [वास्तुशास्त्र] 46
 वास्तुसंग्रह 45
 वास्तुसार 43
 विलासमणिमञ्जरी 82
 विश्वकर्मप्रकाश 36-38
 वीरचिन्तामणि 71-72
 शतरङ्गकूतूहल 83-84
 शतरङ्गकूतूहलटीका 85
 शयनरहस्य 7
 शैलिकशास्त्र 77-78
 शैलिकशास्त्रटिप्पणी 79
 षण्मुखकल्प 88
 सद्गुरागचन्द्रोदय 53
 संकीर्णरागलक्षण 70
 संगानसागर 61
 संगीतकौतुक 69
 संगीतचिन्तामणि 67
 संगीतनारायण 60
 संगीतपारिजात 56-58
 संगीतरत्नाकर 48-51
 संगीतरत्नाकरटीका 52
 संगीतशिरोमणि 59
 समरसार 73-75
 समरसारटीका 75-76
 स्मरतत्त्वप्रकाशिका (स्मररहस्यपञ्चरत्न-
 टीका) H
 स्मरदीपिका 15-19
 स्मररहस्यपञ्चरत्न 8-9

INDEX

AUTHORS

अमरस्य 86, 89
 अहोबल 56-58
 कल्याणसङ्ग 10-12
 कलिनाथ 52
 कविशेखर ज्योतिरीश्वर 13-14
 काशीनाथ 24
 कामदेव 6
 कोक 20-23
 चेमकर्ण 62-63
 गिरिधर 81
 चण्डेश्वर 87
 जयदेव 26-27
 जायसेनापति 66
 चिवेङ्गदाचार्य 82
 नारद 54
 नारायणदेव 60
 पुण्डरीक विङ्गल 53
 पुरवस् 4
 पुरुषोत्तम मिश्र 60
 भगौरथ 7
 भरत 5, 76

मदनपात्र 55
 माणिक्य 65
 मौननाथ 15-19
 मेघकर्ण 62-63
 रामचन्द्र 73-75
 रुद्रदेव 77-78
 रेवणाराध्य 8
 बाल्मिक्य 1-3
 विश्वकर्मान् 36-38
 वीरभद्र 25
 मामराजदौचित 29
 शार्ङ्गदेव 48-51
 शार्ङ्गधर 71-72
 शिव 47
 शुभङ्कर 61
 सुलुनशास्त्रि 59
 सूत्रधार सङ्ग 39-44
 सोम 64
 सोमेश्वर 35
 सोषलि वीरणाराध्य 8-9

ADDENDA ET CORRIGENDA

- Page 30—For the remark regarding MS. of the *Nartananirṇaya* substitute the following: MSS. of the *Nartananirṇaya* or *Nṛṭyanirṇaya* are found in the old collection of the Society and in the Oriental Institute of Baroda.
- Page 37—Add to the description of No. 60: Dr. V. Raghavan notices this work as well as other works associated with Nārāyaṇa's court (*Journal of Music Academy*, Vol. IV, 1933, pp. 74-77).
- Page 42—Add to the description of No. 64: Accounts of the author and his works are given by Raghavan and Gode (*Journal of Music Academy*, Vol. XX, 1949, pp. 152-54; *Journal of the University of Gauhati*, Vol. IV, pp. 365-68).
- Page 43—Add the following note under No. 66: An edition of the work, based on two MSS. in the Tanjore Palace Library and prepared by Dr. V. Raghavan, is under publication in the Madras Government Oriental Series.
- Page 49—Add to the description of 73: A MS. belonging to the Society is described in L. II. 799.
- Page 54—Read 'RATNAŚĀSTRA' for 'RATNA-PARĪKṢĀ-ŚĀSTRA'.
- Page 54—Add to the description of 86: Another edition with a French translation was published by Louis Finot in his *Lapidaires Indiens* (Paris, 1896, pp. 77-139).
- Page 59—Add to the description of 89: It is also different from *Agastiyā Ratnaparīkṣā* published by Finot (*op. cit.*, pp. 179-193).

